

UCHWAŁA NR XLIII/318/2014
Rady Gminy Frysztak
z dnia 30 maja 2014 r.

w sprawie uchwalenia „Programu usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Frysztak”.

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity: Dz. U z 2013, poz. 594 z późn. zm.) oraz art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. prawo ochrony środowiska (tekst jednolity: Dz. U z 2013 r. poz. 1232 z późn. zm.),

Rada Gminy Frysztak uchwała co następuje:

§ 1.

Uchwała się „Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Frysztak na lata 2014 – 2032”, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2.

Traci moc uchwała Nr XIII/109/2011 r. Rady Gminy Frysztak z dnia 29 listopada 2011 r. w sprawie uchwalenia „Związkowego Programu Usuwania Azbestu i Wyrobów Zawierających Azbest” na lata 2008 – 2032 z terenu Gminy Frysztak należącej do Związku Komunalnego „Wisłok”.

§ 3.

Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Frysztak.

§ 4.

Nadzór nad wykonaniem uchwały zleca się Komisji Rolnictwa, Leśnictwa i Ochrony Środowiska Rady Gminy Frysztak.

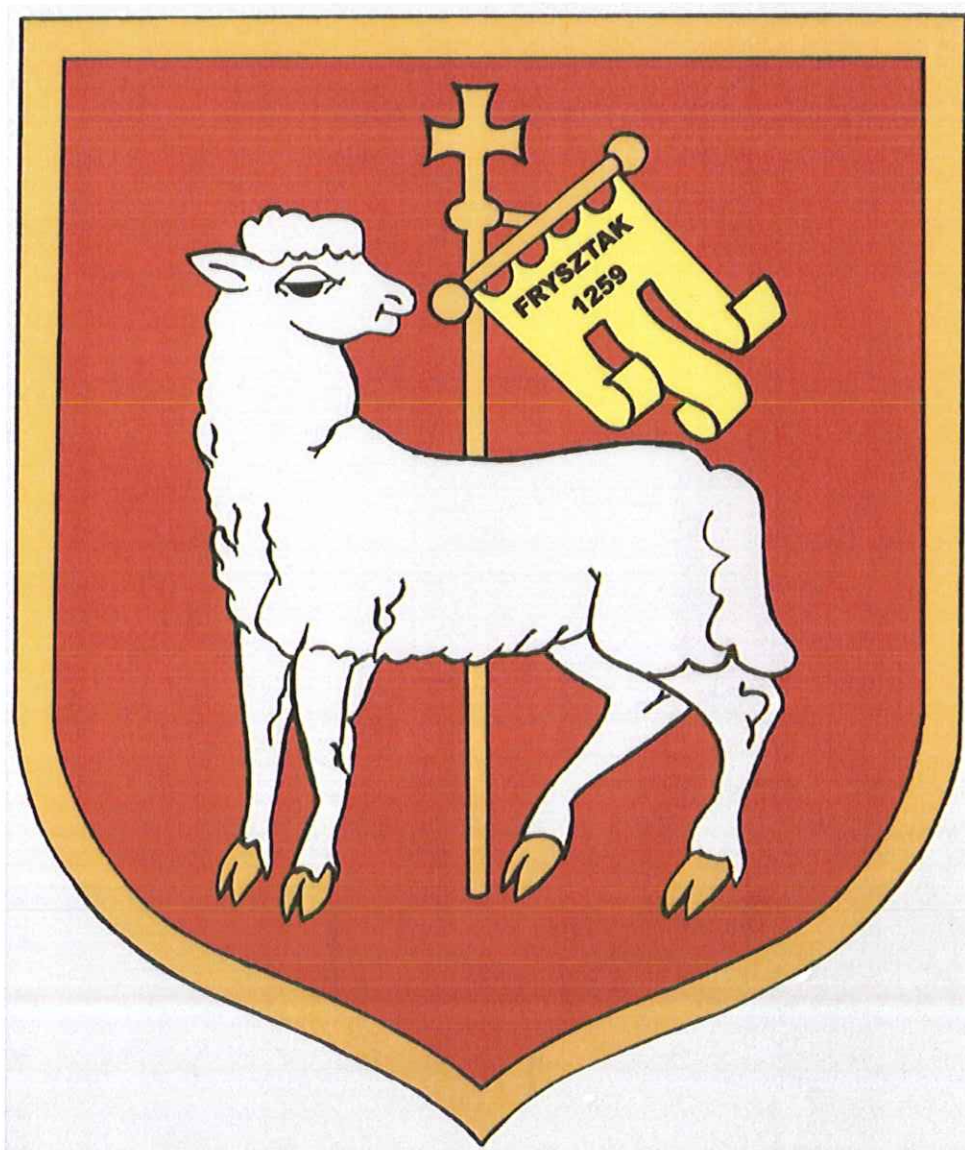
§ 5.

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

PRZEWODNICZĄCY RADY

mgr Stanisław Armata

Program
usuwania wyrobów zawierających azbest
z terenu Gminy Frysztak
na lata 2014 – 2032

Frysztak, kwiecień 2014 r.

Spis treści

1. Wprowadzenie.....	3
1.1 Zadania samorządu gminy wynikające z Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009 – 20324.....	4
1.2 Ogólna charakterystyka gminy	5
1.3 Cele, zadania i działania zarządzania Programem	10
2. Charakterystyka azbestu i jego oddziaływanie na zdrowie człowieka.....	10
2.1 Występowanie i zastosowanie azbestu.....	10
2.2 Wpływ azbestu na organizm człowieka.....	12
2.3 Ograniczenie negatywnych skutków oddziaływania azbestu.....	14
3. Regulacje prawne w zakresie użytkowania i usuwania wyrobów i odpadów zawierających azbest.....	16
3.1 Dyrektywy UE.....	16
3.2 Ustawy krajowe.....	16
3.3 Akty wykonawcze	17
4. Zasady postępowania z wyrobami zawierającymi azbest	20
5. Składowiska odpadów zawierających azbest	38
6. Zadania jednostek samorządu terytorialnego w zakresie usuwania azbestu	39
7. Gospodarowanie wyrobami i odpadami zawierającymi azbest na terenie gminy	42
7.1 Informacje o ilości wyrobów i odpadów zawierających azbest	42
7.2 Cele i harmonogram realizacji Programu	44
7.3 Szacunkowe koszty realizacji Programu	45
8. Źródła finansowania realizacji Programu	46
8.1 Środki z budżetu państwa	47
8.2 Środki z funduszy ochrony środowiska	47
8.3 Środki z Unii Europejskiej	49
9. Działania edukacyjno – informacyjne.....	50
10. Podsumowanie.....	51
11. Literatura	52
12. Spis tabel	54
13. Spis rysunków	55
14. Załączniki	56

1. Wprowadzenie

Opracowanie *Programu usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Frysztak na lata 2014 – 2032* jest realizacją zapisów zawartych w Programie Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009 – 2032 (w skrócie POKzA). Krajowy program został przyjęty przez Radę Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej dnia 14 lipca 2009 uchwałą nr 122/2009 (zmienioną uchwałą nr 39/2010 z 15 marca 2010 r.) zwany dalej POKzA. Wyznacza on cele którymi są:

1. Usunięcie i unieszkodliwienie wyrobów zawierających azbest.
2. Minimalizacja negatywnych skutków zdrowotnych spowodowanych obecnością azbestu na terytorium kraju.
3. Likwidacja szkodliwego oddziaływania azbestu na środowisko.

Najistotniejszym punktem *Programu* jest ocena stanu gospodarowania odpadami zawierającymi azbest. Program został opracowany na podstawie danych ze szczegółowej inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest przeprowadzonej w marcu 2005 roku przy współpracy z sołtysami, gdzie właściciele posiadłości w ankietach o gospodarstwie domowym określali m. in. rzeczywistą ilość i lokalizację tych wyrobów. W oparciu o uzyskane wówczas dane, uwzględniając przeprowadzane w latach 2007 – 2013 zbiórki eternitu (usunięto eternit ze 111 budynków o łącznej masie 231, 205 ton), oraz uaktualniając na bieżąco spisy gospodarstw w których zgromadzone są materiały zawierające azbest wytyczono cele, ustalono harmonogram usuwania wyrobów zawierających azbest oraz oszacowano całościowy koszt utylizacji wyrobów zawierających azbest z terenu gminy. W szerokiej perspektywie będzie to skutkowało wyeliminowaniem negatywnego wpływu azbestu na zdrowie mieszkańców oraz na stan środowiska naturalnego. W Programie zawarto również informacje na temat kompetencji i obowiązków organów administracyjnych gminy względem realizacji zadań nałożonych poprzez POKzA, wpływu azbestu na zdrowie ludzkie.

Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Frysztak na lata 2014 - 2032

1.1. Zadania samorządu gminy wynikające z Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009 – 2032.

Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032 opisuje obowiązki, kompetencje i zasady współpracy poszczególnych organów administracyjnych w kraju w celu realizacji założonych celów. Na poziomie lokalnym zadania powinny być realizowane m.in. przez samorząd gminny. Do podstawowych zadań organów samorządowych w zakresie bezpiecznego postępowania z wyrobami i odpadami zawierającymi azbest a nadzorowanych przez wójta gminy zgodnie z POKzA należy:

1. utworzenie bazy danych o ilości, rodzaju i miejscach występowania wyrobów zawierających azbest oraz przekazywanie jej do marszałka województwa z wykorzystaniem dostępnego narzędzia informatycznego www.bazaazbestowa.pl,
2. przygotowywanie i aktualizacja programów usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest,
3. organizacja kampanii edukacyjno – informacyjnej w zakresie szkodliwości azbestu, postępowania z wyrobami zawierającymi azbest oraz sposobów bezpiecznego ich usuwania oraz unieszkodliwiania bez korzystania z usług wyspecjalizowanych firm,
4. kontynuowanie pomocy dla indywidualnych właścicieli posesji w zakresie załadunku, transportu i unieszkodliwiania odpadów azbestowych przy wykorzystaniu pozyskanych na ten cel środków krajowych lub unijnych z uwzględnieniem zasad zawartych w Programie.
5. inspirowanie właściwej postawy obywateli w zakresie obowiązków związanych z usuwaniem wyrobów zawierających azbest,
6. informacja o kolejnych działaniach gminy podjętych celem likwidacji azbestu.
7. współpraca z marszałkiem województwa w zakresie inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest oraz opracowywania programów usuwania wyrobów zawierających azbest, w szczególności w zakresie lokalizacji składowisk odpadów zawierających azbest oraz urządzeń przewoźnych do przetwarzania odpadów zawierających azbest,
8. współpraca z mediami mająca na celu propagowanie odpowiednich inicjatyw społecznych oraz rozpowszechnianie informacji dotyczących zagrożeń powodowanych przez azbest,
9. współpraca z organizacjami społecznymi wspierającymi realizację Programu,
10. współpraca z organami kontrolnymi (inspekcja sanitarna, inspekcja ochrony środowiska, inspekcja pracy, inspekcja nadzoru budowlanego). .

Na podstawie posiadanych danych opracowano Program usuwania azbestu z terenu Gminy Frysztak. Z przeprowadzonej inwentaryzacji wynika że na dzień 31 kwietnia 2014 roku na terenie gminy jest 793 budynki o łącznej powierzchni 114685 m² pokrytych eternitem co w przeliczeniu (przyjmując że 1 m² = 15 kg) daje masę 1 720 275 kg.

1.2 Ogólna charakterystyka gminy

Gmina Frysztak, której historia sięga XII, wieku jest gminą wiejską położoną w południowo – zachodniej części województwa podkarpackiego w powiecie strzyżowskim. Bezpośrednio graniczy z pięcioma gminami: Wiśniowa, Kołaczyce, Wojaszówka, Wielopole Skrzyńskie i Brzostek. Administracyjnie należy do niej 14 sołectw: Lubla, Gogołów, Glinik Dolny, Glinik Średni, Glinik Górny, Cieszyna, Frysztak, Stępina, Chytrówka, Pułanki, Twierdza, Kobyle, Huta Gogołowska, Widacz.

Gmina Frysztak zajmuje powierzchnię 90,65 km², a liczba mieszkańców na koniec 2013 roku wynosiła 10 714 osób. Według zestawienia zbiorczego na dzień 01.01.2014 podanego przez Główny Urząd Geodezji i Kartografii w Warszawie użytki rolne zajmują 5376 ha co stanowi 59,3 % powierzchni gminy, a grunty leśne wraz z gruntami zadrzewionymi i zakrzaczonymi zajmujące 3192 ha stanowią 35,2% ogólnej powierzchni.

Według podziału fizycznogeograficznego Polski gmina położona jest w prowincji Karpat i Podkarpacia, podprowincji Zewnętrznych Karpat Zachodnich, makroregionie Pogórza Środkowobeskidzkich i mezoregionie Pogórza Strzyżowskiego. Niewielki fragment gminy (pasmo Jazowej) położony jest na terenie mezoregionu Pogórza Dynowskiego. W tych okolicach Pogórza charakteryzuje się łagodnymi pasmami wzgórz, które rozciągają się od północnego zachodu ku południowemu wschodowi. Porozdzielane są one szerokimi płaskodennymi obniżeniami o łagodnie nachylonych zboczach i płaskich, często podmokłych dnach. Średnie wysokości wzniesień kształtują się w granicach 350 – 500 m n.p.m. Najwyższym wzniesieniem jest góra Bardo (540m.n.p.m.).

Teren gminy Frysztak położony jest w Karpatach fliszowych na obszarze tzw. jednostki śląskiej, którą budują kolejno warstwy: cieszyńskie górne, grodziskie, lgockie z gezowymi, godulskie, wierzchowskie, i istebniańskie oraz warstwy krośnieńskie, stanowiące najmłodsze ogniwo stratygraficzne i kończące cykl sedymentacyjny fliszu karpackiego. Zróżnicowaną budowę geologiczną tego terenu tworzą tzw. układy fliszowe. Są to skały osadowe złożone z piaskowców, łupków i iłów.

Budowa geologiczna w istotny sposób wpływa na rozmieszczenie i rodzaj surowców mineralnych. Zasoby geologiczne terenu gmina Frysztak można określić jako ubogie. Na tym terenie występują złoża piaskowców, głównie w Cieszynie, Stępinie, Kobylu i na Górze Chełm. Są to przeważnie piaskowce warstw krośnieńskich, w których można spotkać amonity a także odciski łądyg liliowca. Pozyskiwany w XX w tych miejscowościach w nieczynnych obecnie kamieniołomach kamień służył do produkcji tłuczni drogowego oraz jako kamień murowy na fundamenty. W okolicach Stępiny występują niegdyś eksploatowane złoża rudy syderytowej. Cenny surowiec dla przemysłu ceramiki budowlanej stanowią gliny, łupki ilaste i iły. Eksploatowane w Gliniku Dolnym warstwy łupkowo – ilaste wykorzystywane są do produkcji cegły palonej w miejscowej cegielni. W dolinie rzeki Wisłok i jej bocznych

dopływów występują mady, piaski i żwiry rzeczne. Pokłady piasku znajdujące się w Gogołowie wykorzystywane są jako materiał budowlany do lokalnych potrzeb.

Klimat obszaru gminy Frysztak jest określany jako klimat podgórski, mieszczący się w piętrze umiarkowanie ciepłym, dającym najkorzystniejsze warunki wśród klimatów górskich. Średnia roczna temperatury wynosi 6 – 8 °C. Warunki termiczne cechują inwersje temperatur, które powodują, że wyżej położone stoki o korzystnej ekspozycji mają wyższe temperatury niż dna dolin. Zjawisko to daje wyraźny wzrost temperatur poczynając od 60 m od dna dolin między garbami – średnio o 3°C powyżej najniższych rocznych temperatur oraz daje mniej dni przymrozkowych. Wiosna rozpoczyna się średnio w ostatniej dekadzie marca, chociaż późne przymrozki występują nawet końcem kwietnia lub początkiem maja. Ciepłe, z licznymi burzami lato trwa 80 – 90 dni. Przeważają dni o maksymalnej temperaturze wyższej niż 25 °C. Jesień jest długa i ciepła ale możliwe jest pojawienie się przymrozków już w pierwszej dekadzie października a nawet w połowie września. W zimie, która trwa 90 – 100 dni, gdzie średnia liczba dni z minusową temperaturą oscyluje w granicach 30, powstaje niezbyt trwała pokrywa śnieżna. Sumy roczne opadów są małe (średnio 750 mm) i zaledwie wystarczają dla potrzeb roślin. Opady letnie są krótkotrwałe ale o silnym natężeniu w odróżnieniu od opadów jesiennych i zimowych które są długotrwałe i o małym natężeniu.

Na terenie gminy kierunki wiatru modyfikowane są układem sieci dolin. Przeważają wiatry z kierunku południowego i zachodniego, przy czym największą prędkość osiągają wiatry południowe. Wiejąc z prędkością powyżej 15 m/s najczęściej w miesiącach zimowych powodują odwilż i przesuszenie gleb.

Obszar gminy charakteryzuje duże zróżnicowanie wilgotności powietrza – średnio 80 – 82%. Wyższą jej wartość notuje się w obrębie dolin rzecznych, natomiast niższą w wyższych partiach terenu. Analogicznie przedstawia się sprawa występowania mgieł, gdzie są notowane na terenach wilgotnych o utrudnionym przewietrzaniu.

Obszar gminy Frysztak jest niezbyt korzystny dla rolnictwa. Średnie są warunki glebowo – przyrodnicze. Typ budowy geologicznej, typ rzeźby, kształt i ekspozycja stoków tego terenu decydują o występowaniu zjawiska erozji. Ogółem w gminie Frysztak wodną erozją powierzchniową zagrożonych jest 2687 ha gruntów, co stanowi 47% powierzchni użytków rolnych gminy. Największy procent powierzchni zagrożonych erozją znajduje się w Stępinie, Gliniku Średnim i Pułankach. Ponadto występuje jeszcze erozja wietrzna, która obejmuje 41% użytków rolnych gminy i powoduje zmiany w profilu glebowym. Dodatkowo w miejscowościach charakteryzujących się górzystym terenem nie jest możliwa pełna mechanizacja prac związanych z rolnictwem.

Biorąc pod uwagę typy gleb, istnieje zróżnicowanie pomiędzy północno – zachodnią a północno – wschodnią częścią gminy. W północno – zachodniej części przeważają mało urodzajne gleby bielicowe. Tylko niewielki procent ogólnej powierzchni użytków rolnych

Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Frysztak na lata 2014 - 2032

zajmują gleby brunatne, o odczynie kwaśnym.

Południowo – wschodnie tereny gminy posiadają żyzniejsze gleby brunatne, o grubszym poziomie próchnicy. W dolinie rzeki Wisłok i jej dorzeczach występują mady – gleby bardzo urodzajne, jednak trudne do uprawy.

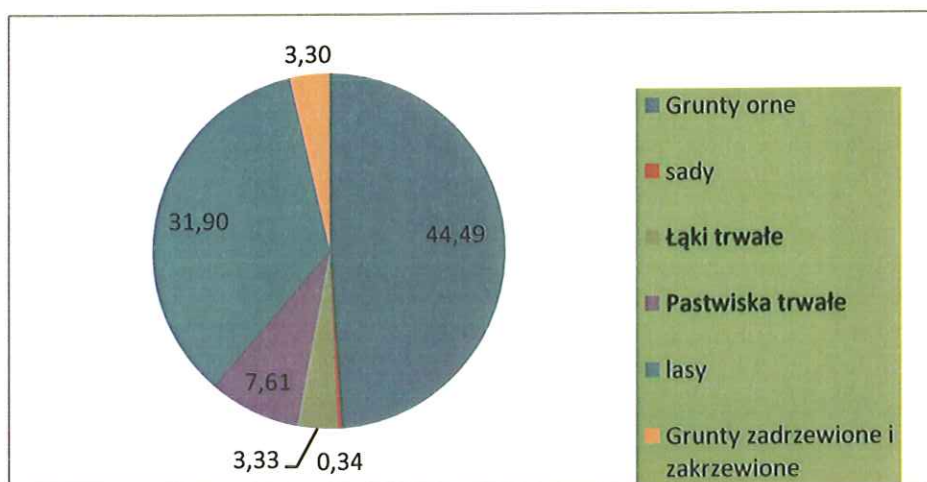
Wszystkie te czynniki wpływają na taki sposób gospodarowania terenem jaki przedstawia poniższy rysunek.

Tabela1 . Udział użytków w powierzchni ogólnej gminy w ha

Grunty orne	Sady	Łąki	Pastwiska trwałe	Lasy	Grunty zadrzewione i zakrzewione	Grunty pod wodami	Nieuzytki
4032	31	302	690	2892	300	56	30

Tabela 2 Procentowy udział poszczególnych użytków w powierzchni ogólnej gminy.

Grunty orne	Sady	Łąki trwałe	Pastwiska trwałe	lasy	Grunty zadrzewione i zakrzewione
44,49%	0,34%	3,33%	7,61%	31,9%	3,3%

Rys.1. Wykres przedstawiający udział poszczególnych użytków w powierzchni ogólnej gminy.

Krajobraz gminy Frysztak chociaż silnie przekształcony przez człowieka, zachował jednak swą malowniczość i różnorodność. Walory przyrodnicze i dziedzictwo historyczne sprzyjają aktywnej turystyce i rekreacji. Na atrakcyjność turystyczną tych terenów wpływa występowanie zabytków kultury materialnej. Do nich należą zabytki architektury sakralnej: drewniane kościoły w Gogołowie i Lubli, kościół parafialny we Frysztaku oraz unikatowy na europejską skalę kompleks schronów z okresu II wojny światowej w Cieszynie – Stępinie.

Na miłośników aktywnego wypoczynku czekają piesze szlaki turystyczne: niebieski- Dębica – Wiśniowa- Czarnorzeki, żółty – Kołaczyce – Czudec i zielony- Ropczyce – Frysztak., czerwony – Lubla – z Przybówki na Golesz. Są także wyznaczone trasy rowerowe i

dla zmotoryzowanych, ścieżki dydaktyczno - przyrodnicze oraz trasa wodno – kajakowa. Na wszystkich szlakach występują wspaniałe punkty widokowe: z góry Chelmu, z Kamieńca, nieczynnego kamieniołomu w Cieszynie, czy Piaskowej Góry w Kobylu. Jednym z najpiękniejszych miejsc jest Brama Frysztacka, czyli przełom Wisłoka w Cieszynie koło Frysztaka. Wypoczynek oferuje także 8 gospodarstw agroturystycznych usytuowanych w Stępinie, Gogołowie, Kobylu. Znaczny udział w powierzchni stanowią dwa obszary prawnie chronione w ramach sieci Natura 2000. Do nich należy leżąca w północno – zachodniej części Klonówka - PLH180022 oraz Wisłok Środkowy z Dopływami – PLH180030. Należy podkreślić że ponad 40% obszaru gminy znajduje się na terenie powstałego w 1993 roku Czarnorzecko – Strzyżowskiego Parku Krajobrazowego oraz jego otulinie. Obszar ten charakteryzuje się przewagą szerokich garbów wzniesień prawie w całości porośniętych lasami. Na terenie Parku Krajobrazowego stwierdzono występowanie 40 gatunków chronionych roślin górskich, między innymi: śnieżycy wiosennej, śnieżyczki przebiśnieg, skrzypu olbrzymiego. Na terenie parku występuje także wiele chronionych gatunków zwierząt: puchacze, orliki krzykliwe, rysie, wydry i wilki. Najbardziej cenne zbiorowiska buczyny karpackiej objęte zostały ochroną w formie rezerwatów przyrody: Góra Chelmu i Herby.

W rezerwacie Góra Chelmu utworzonym w 1996 roku, którego celem utworzenia była ochrona enklawy lasów bukowych, występują m.in. następujące rośliny chronione: wawrzynek wilczelyko, skrzyp olbrzymi, tojad mocny, listera jajowata, gnieźnik leśny. Do zwierząt chronionych które możemy spotkać na terenie rezerwatu zaliczymy dziką, sarnę, borsuka, jastrzębia, krogulca, sowę uszata oraz grubodzioba. Na szczycie góry znajduje się zabytkowa kapliczka.

Z kolei, powstały w 1999 roku geologiczny Rezerwat Herby obejmujący teren wsi Kobyle jest bogaty przyrodniczo w 165 gatunków roślin naczyniowych. Celem jego powstania była ochrona oryginalnych wychodni i odsłoniętych utworów skalnych zlokalizowanych na grzbiecie pasma Jazowej oraz wspomnianego już poprzednio przełomu Wisłoka – Bramy Frysztackiej. Grupa roślinności drzewiastej obejmuje 45 gatunków. Spośród roślin chronionych występują: buławnik mieczolistny, zimowit jesienny, wawrzynek wilczelyko, kruszczyk szerokolistny, skrzyp olbrzymi, wroniec widlasty, widłak jałowcowaty, paprotka zwyczajna, pierwiosnek wyniosły, kalina koralowa, kopytnik pospolity, przytulia wonna, bluszcz pospolity. Płazy objęte ochroną gatunkową reprezentowane są przez kumaka górskiego i największego polskiego płaza ogoniastego –salamandrę plamistą. Spośród dużych ssaków liczna jest sarna, dziki, rzadsze są jelenie. Drapieżne ptaki reprezentują: puchacze, jastrzębie, myszołowy zwyczajne. Spośród innych gatunków awifauny występują tutaj: sójki, kowaliki, jastrzębie, puchacze, drozdy i dzięciołowate. Gady reprezentuje liczny tutaj zaskroniec oraz m.in. gniewosz plamisty, jaszczurka zwinka.

Na terenie gmina Frysztak znajdują się pojedyncze drzewa, jak i też i grupy drzew wyróżniających się wymiarami, kształtem czy rzadkością występowania. Ogółem chroni się 18 okazów reprezentujących 6 gatunków drzew. Są to m.in. dąb szypułkowy i bezszypułkowy, lipa szerokolistna i drobnolistna, jawor, sosna wiosenna. Zostały one uznane za pomniki przyrody rozporządzeniem wojewody bądź na mocy uchwały Rady Gminy. Wiele z występujących tu okazów flory i fauny wymieniona jest w „Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt” i „Polskiej Czerwonej Księdze Roślin” jako gatunki zagrożone w swym bycie.

Rysunek 2. Mapa gminy Frysztak

1.3. Cele, zadania i działania zarządzania Programem

Podstawowym i nadrzędnym celem *Programu* jest realizacja głównych założeń zawartych w dokumencie „Program oczyszczania kraju z azbestu na lata 2009 – 2032”- usunięcie i całkowita utylizacja w sposób zaplanowany, bezpieczny i zgodny z obowiązującymi przepisami z terenu Gminy Frysztak wyrobów zawierających azbest. Efektem końcowym opracowanego programu będzie

- spowodowanie oczyszczenia obszaru gminy Frysztak z azbestu oraz usunięcie stosowanych od wielu lat wyrobów zawierających azbest
- wyeliminowanie negatywnych skutków zdrowotnych u mieszkańców gminy, spowodowanych obecnością azbestu
- spowodowanie sukcesywnej likwidacji szkodliwego oddziaływania azbestu na środowisko i doprowadzenie w określonym horyzoncie czasowym do spełnienia wymogów ochrony środowiska
- stworzenie odpowiednich warunków do wdrożenia przepisów prawnych oraz norm postępowania z wyrobami zawierającymi azbest.

W trakcie realizacji Programu podjęte zostaną następujące działania:

- ✓ na podstawie przeprowadzonej w 2005 roku inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest dokonanie aktualizacji pozwalającej na szczegółowe określenie ilości i umiejscowienia tych wyrobów
- ✓ mając na uwadze ciągle jeszcze relatywnie niską świadomość ekologiczną lokalnej społeczności organizacja kampanii edukacyjno – informacyjnej w zakresie szkodliwego wpływu azbestu na stan zdrowia ludzkiego oraz wytycznych obowiązujących podczas bezpiecznego postępowania, usuwania i utylizacji wyrobów zawierających azbest
- ✓ kontynuacja pomocy mieszkańcom w zakresie załadunku, transportu i unieszkodliwiania odpadów zawierających azbest – wskazywanie źródeł pozyskiwania dofinansowania poniesionych kosztów
- ✓ informacja o kolejnych działaniach gminy podjętych celem likwidacji azbestu. Akcja ta będzie realizowana poprzez lokalną prasę, informacje zawarte na tablicy ogłoszeń Urzędu Gminy Frysztak oraz na stronie www.frysztak.pl

Realizację Programu przypisuje się organom Gminy Frysztak w ramach swych kompetencji i określonych zadań. Osobą koordynującą działania w zakresie organizacji, wdrażania i realizacji Programu będzie pracownik Urzędu Gminy zajmujący się ochroną środowiska.

2.Charakterystyka azbestu i jego oddziaływanie na zdrowie człowieka

2.1. Występowanie i zastosowanie azbestu

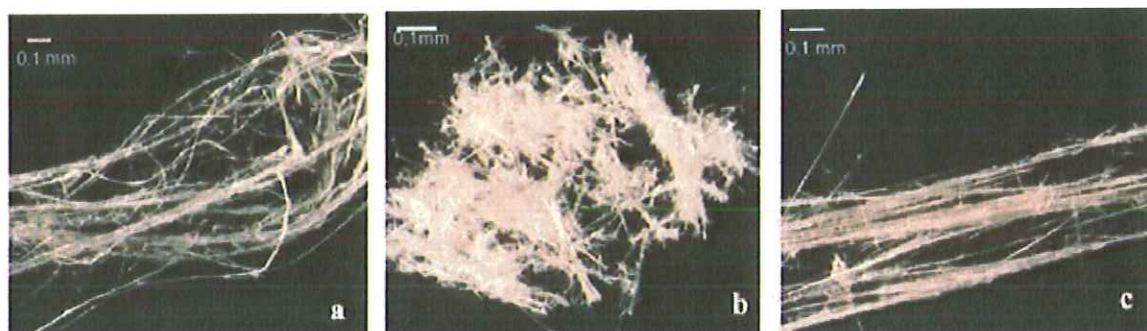
Azbest znany jest i stosowany od czasów starożytności. (ok. 4500 lat temu). W odległych czasach był wykorzystywany m.in. w Finlandii jako dodatek do gliny podczas

wyrobu garnków, w starożytnym Rzymie do przetrzymywania ognia, do produkcji obrusów oraz całunów, które pozwalały po spaleniu zachować prochy władców. W okresie średniowiecza alchemicy przypisywali minerałom azbestowym magiczne właściwości, mówiąc, że stanowi on owłosienie ogniotrwałych salamander. Wzmianki w różnego rodzaju kronikach świadczą że dodawany był do produkcji takich wyrobów jak: knoty do świec, niepalnego papieru także sukna na płaszcze żołnierskie. W latach 20 –tych XIX w. znalazł on zastosowanie w kolekcji ogniotrwałych ubrań dla strażaków oraz stanowił surowiec do produkcji kurtyn teatralnych. W latach 60 – tych XIX w. azbest został po raz pierwszy dodany jako substrat do produkcji pokryć dachowych, zaś na początku XX w. została opracowana technologia produkcji stosowanej do dziś lekkiej, wytrzymałej trwałej i niepalnej płyty azbestowo – cementowej eternitu stanowiącej znakomity materiał budowlany na dachówki, i okładziny ścienne, a także paneli do dekoracji ścian i sufitów.

Azbest to włóknista forma kilku różnych występujących w przyrodzie minerałów skryształizowanych w postaci bardzo cienkich, wydłużonych monokryształów, których długość dochodzi niekiedy do kilkudziesięciu centymetrów. Chemicznie azbesty są uwodnionymi krzemianami magnezu zawierającymi różne pierwiastki albo jako podstawienie magnezu albo jako roztwory stałe. Rozróżnia się 2 grupy:

1. serpentynów do których należy chryzotyl – uwodniony krzemian magnezu – (azbest biały) wydobywany i stosowany w największych ilościach
2. grupa azbestów amfibolowych
 - a. krokidolit – krzemian sodowo-żelazowy- azbest niebieski
 - b. amozyt – krzemian żelazowo-magnezowy azbest brązowy,
 - c. tremolit – zasadowy krzemian wapnia i magnezu,
 - d. aktynolit
 - e. antofilit – krzemian magnezowy z domieszką żelaza

W tej drugiej grupie praktyczne znaczenie ma tylko azbest amozytowy i krokidolitowy. W niewielkich ilościach stosowany był antofilit – do produkcji filtrów - z uwagi na wyjątkowo dużą odporność chemiczną.

Rysunek 3. (a)Długowłóknisty azbest chryzotylowy praktycznie nie zawierający zanieczyszczeń, (b)chryzotylowy azbest krótkowłóknisty zanieczyszczony talkiem i azbest amozytowy (c)

(Źródło: Bezpieczne postępowanie z azbestem i materiałami zawierającymi azbest.)

Złóża azbestu są dość powszechne, w tym również w Polsce. Spotykane są na Dolnym Śląsku oraz w Pieninach lecz nie były one eksploatowane. Na świecie istnieje jedynie kilka miejsc, w których była możliwa przemysłowa eksploatacja złóż azbestu.

Korzystne właściwości azbestu wpłynęły na jego rozpowszechnienie w wielu dziedzinach gospodarki: budownictwo, energetyka, przemysł chemiczny, transport. Minerale azbestowe głównie były używane do produkcji:

- wyrobów azbestowo-cementowych takich jak pokrycia dachowe, rury ciśnieniowe, płyty elewacyjne, w których zawartość włókien azbestu wynosiła 10 – 35%
- wyrobów izolacyjnych o dużej (75-100%) zawartości azbestu,
- wyrobów ciernych (okładziny, tarcze, taśmy hamulcowe),
- ogniotrwałych wyrobów tekstylnych.

Wyroby azbestowe ze względu na gęstość można podzielić na dwie klasy:

- **miękkie**(kruche i łamliwe) o gęstości mniejszej niż 1000kg/m^3 - charakteryzują się dużym (ponad 60%) udziałem azbestu i małym udziałem spoiwa, co powoduje łatwość uszkodzeń, powodując dużą emisję pyłu azbestowego, a tym samym bardziej szkodliwe dla zdrowia (papy, wyroby tkane i przędzone, płaszcze azbestowo – gipsowe, tektury i płyty miękkie, elementy uszczelkowe sprzętu AGD)
- **twarde** (sztywne, mało kruche) o gęstości powyżej 1000 kg/m^3 - wyroby powszechnie stosowane w budownictwie o niskiej (mniej niż 20%) zawartości włókien azbestowych i wysokiej zawartości substancji wiążącej (np. cementu) Wykazują one strukturę zwartą i emitują do środowiska włókna dopiero podczas obróbki lub w trakcie uszkodzenia powierzchni, a tym samym są mniej groźne dla zdrowia (płyty płaskie i faliste azbestowo – cementowe, przewody kominowe, zsypy).

2.2. Wpływ azbestu na organizm człowieka

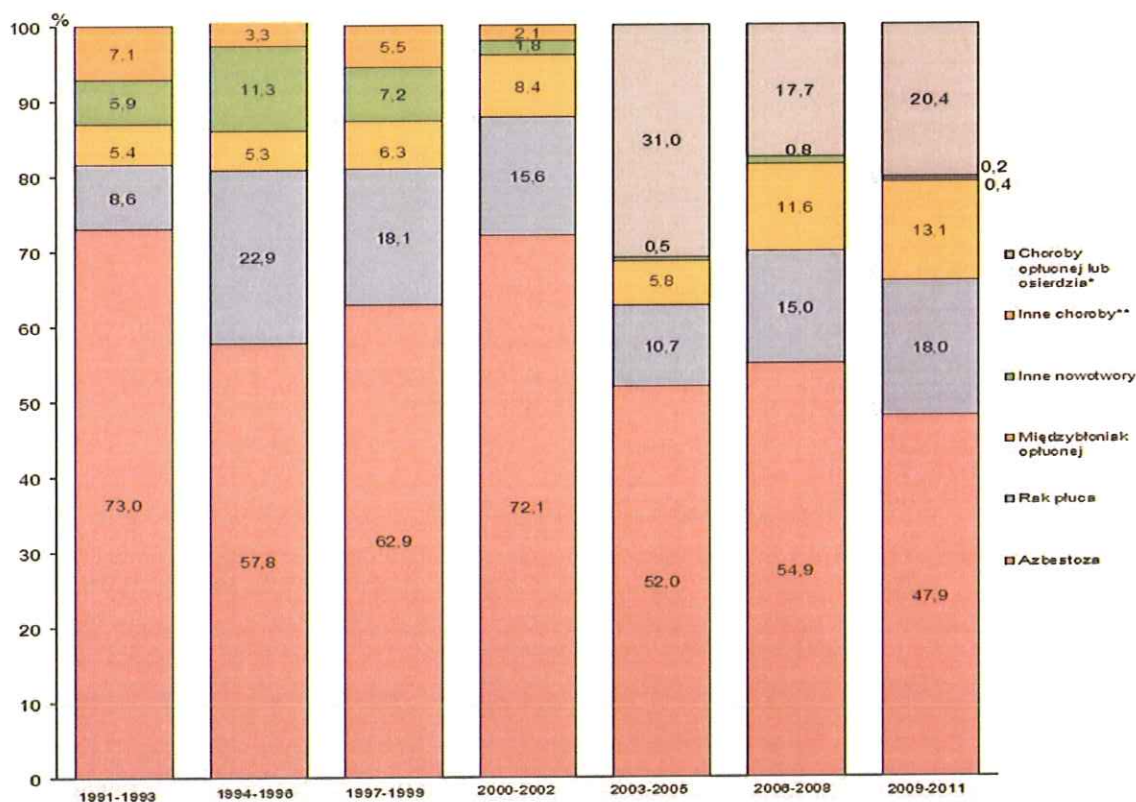
Pył azbestu ze względu na właściwości pylicotwórcze i rakotwórcze uważany jest za jeden z pyłów stwarzających największe zagrożenie dla zdrowia ludzi. Pomimo niestosowania azbestu w Polsce już od kilkunastu lat, w dalszym ciągu odnotowywane są nowe przypadki chorób azbestozależnych. Związane to jest ze specyfiką biologicznego działania azbestu, którego następstwa zdrowotne mogą ujawniać się w trakcie trwania zatrudnienia, jak również wiele lat po zaprzestaniu pracy w narażeniu. Unoszące się w powietrzu włókna azbestowe po przedostaniu się do płuc mechanicznie drażnią tkankę wystającymi ostrymi końcami, powodując zwiększoną przepuszczalność błon komórkowych. Biologiczna agresywność pyłu azbestowego związana jest ze stopniem penetracji oraz ilością włókien dostających się do dolnej części układu oddechowego. Wielkość zagrożenia zdrowia zależna jest od rodzaju azbestu, wielkości włókien i ich stężenia w powietrzu oraz czasu narażenia. Największe zagrożenie stanowią włókna respirabilne, tzn. występujące w trwałej postaci w powietrzu i mogące przedostawać się z wdychanym powietrzem do pęcherzyków płucnych. Mają one średnicę mniejszą od $3\ \mu\text{m}$ i są dłuższe niż $5\ \mu\text{m}$, przy czym najbardziej szkodliwe są włókna o długości ok. $20\ \mu\text{m}$. Azbest tylko w niewielkim stopniu wnika do organizmu innymi drogami niż przez drogi oddechowe - ale translokacja i usuwanie pyłu z organizmu powodują, że szkodliwe działanie azbestu może dotyczyć także narządów i tkanek nienależących do układu oddechowego. Badania wykazały, że dłuższe włókna azbestowe są bardziej niebezpieczne dla rozwoju pylicy azbestowej i nowotworów, przy czym włókna cienkie o średnicy $<2,5\ \mu\text{m}$ są szczególnie agresywne. Rozmiary włókien odgrywają więc istotną rolę w wyjaśnieniu

Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Frysztak na lata 2014 - 2032

patogennego, a zwłaszcza nowotworowego działania azbestu. W aktualnym Centralnym Rejestrze Chorób Zawodowych (Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 czerwca 2009 r. w sprawie chorób zawodowych (Dz. U. 2009, Nr 105, poz. 869 ze zmianami) wymienione są następujące choroby będące skutkiem ekspozycji na azbest:

- pylica azbestowa,
- choroby opłucnej lub osierdzia wywołane pyłem azbestu
 - w tym:
 - rozległe zgrubienia opłucnej,
 - rozległe blaszki opłucnej lub osierdzia,
 - wysięk opłucnowy,
- przewlekłe obturacyjne zapalenie oskrzeli,
- nowotwory złośliwe, w tym:
 - rak płuc, rak oskrzeli
 - międzybłoniak opłucnej albo otrzewnej

Udział poszczególnych patologii w ogólnej liczbie przypadków chorób zawodowych spowodowanych azbestem w okresach trzyletnich w latach 1991-2011

* choroby opłucnej lub osierdzia spowodowane azbestem wymienione zostały w wykazie chorób zawodowych w 2002 r.
 ** przewlekłe zapalenie oskrzeli, choroby górnych dróg oddechowych, choroby skóry

Rysunek 4. Skutki zdrowotne ekspozycji na azbest (Źródło: Instytut Medycyny Pracy)

Naturalne źródła emisji włókien azbestowych w praktyce mają mniejsze znaczenie niż źródła związane z działalnością człowieka. Obecnie po zaprzestaniu produkcji wyrobów zawierających azbest tymi źródłami są:

- niewłaściwie składowane odpady azbestowe, w tym tzw. dzikie wysypiska, szczególnie w lasach i odkrytych wyrobiskach,
- użytkowanie wyrobów azbestowych co w konsekwencji prowadzi do zanieczyszczenia powietrza pyłem azbestowym w wyniku: korozji i mechanicznych uszkodzeń płyt azbestowo-cementowych, ścierania tarcz sprzęgłowych i hamulcowych,
- niewłaściwe usuwanie z dachów i elewacji wyrobów zawierających azbest, urządzenia grzewcze, wentylacyjne, klimatyzacyjne i izolacje zawierające azbest.

Są to źródła występujące wewnątrz pomieszczeń. Stosowanie wyrobów azbestowych, a w konsekwencji możliwość uwalniania włókien azbestu do środowiska, spowodowało wzrost zainteresowania zdrowotnymi skutkami środowiskowej ekspozycji na azbest.

2.3. Ograniczenie negatywnych skutków oddziaływania azbestu

Specyficzne właściwości fizyko-chemiczne odmian azbestu takie jak wytrzymałość, ognioodporność, elastyczność, złe przewodnictwo cieplne i elektryczne, spora dźwiękochłonność, znaczna odporność na działania różnorodnych czynników chemicznych umożliwiły, z jednej strony jego powszechne zastosowanie w bardzo szerokim zakresie, a z drugiej strony, za sprawą tych samych właściwości odpady azbestowe w postaci zużytych wyrobów z różnym jego udziałem, są niezwykle trudne do unieszkodliwiania. W Polsce według szacunków 96% wszystkich wyrobów zawierających azbest stanowią wyroby z grupy twardych. Głównymi czynnikami jakie wpływają na zmniejszenie trwałości wyrobów zawierających azbest jest oddziaływanie mechaniczne oraz brak konserwacji materiału. Podstawą bezpiecznego postępowania z materiałami zawierającymi azbest jest eliminacja lub co najmniej minimalizacja ryzyka emisji włókien azbestu do otoczenia w skutek działań mechanicznych i złej konserwacji materiału. Zatem dopuszczalna jest eksploatacja materiałów zawierających azbest w dobrym stanie technicznym, o nieuszkodzonej powierzchni, ewentualnie odpowiednio zabezpieczonej np. przez pomalowanie. W wypadku usuwania takich materiałów konieczne jest ich zwilżenie wodą, usuwanie, gdy jest to możliwe wyrobów w całości, unikając ich łamania i przy zachowaniu pracy ręcznej, oraz przy zabezpieczeniu – odizolowaniu pola prac od otoczenia. Odpowiednie oddzielenie pola prac od otoczenia ma zapobiegać ewentualnemu skażeniu azbestem. Na stanowisku pracy należy monitorować stężenia włókien azbestu w powietrzu, a po zakończeniu prac sprawdzić na okoliczność ewentualnego wystąpienia azbestu (czystość) miejsce prac i najbliższe otoczenie. Miejsca składowania materiałów zawierających azbest winny być oznaczone w widoczny sposób.

Rysunek 5. Wzór oznakowania dla miejsc zawierających azbest lub wyroby zawierające azbest

Oznakowanie zgodne z podanym wzorem, powinno posiadać wymiary co najmniej 5 cm wysokość (H) i 2,5 cm szerokość. Powinno się składać z dwóch części:

- części górnej ($h_1 = 40\% H$) zawierającej literę „a” w białym kolorze na czarnym tle,
- części dolnej ($h_2 = 60\% H$) zawierającej standardowy napis w białym i/lub czarnym kolorze na czerwonym tle i powinien być wyraźnie czytelny,

Jeżeli wyrób zawiera krokidolit, standardowo stosowany zwrot „zawiera azbest” powinien być zastąpiony zwrotem „zawiera krokidolit-azbest niebieski”.

Oznakowanie wzorowane jest na postanowieniu Unii Europejskiej (załącznik II do Dyrektywy 83/478/EWG).

Tendencją działań UE jest ograniczenie NDS (najwyższe dopuszczalne stężenia) do możliwego minimum. Skala problemu związanego z usuwaniem i unieszkodliwianiem odpadów zawierających azbest jest ogromna ze względu na dużą ich ilość. Dlatego dąży się obecnie do opracowania nowych sposobów unieszkodliwiania azbestu. Taką metodę o nazwie MTT opracowała firma ATON-HT S.A.. Ta innowacyjna metoda polega na zastosowaniu termicznej destrukcji niebezpiecznych włókien azbestowych poprzez nagrzewanie ich energią mikrofalową. Podczas tego procesu odpad zawierający azbest po wstępnym skruszeniu ulega nagraniu do temp. 900-1100°C, a następnie struktura krystaliczna włókien ulega przemianie w formę bezpostaciową.

Zalety tej metody to:

- bezpieczeństwo technologii dla otoczenia,
- proces bezodpadowy,
- linia technologiczna przewożna na dwóch kontenerach, do montażu na miejscu,
- konkurencyjny koszt w stosunku do metody składowania,

Należy podkreślić, iż w celu ochrony zdrowia pracowników pracujących przy usuwaniu

azbestu i wyrobów zawierających azbest należy zgodnie z § 6 ust. 2 Rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2.04.2004 r. zgłosić zamiar przeprowadzenia prac do właściwego państwowego inspektorowi sanitarnemu w terminie co najmniej 7 dni przed rozpoczęciem prac.

Na terenie Gminy Frysztak pokrycia dachowe zgodnie z obowiązującymi zapisami prawa mogą demontować jedynie firmy posiadające wymagane uprawnienia, przeszkolenie oraz potencjał techniczny. Przyczyni się to do profesjonalnego wykonania prac rozbiórkowych, transportu i utylizacji wyrobów zawierających azbest oraz pozwoli na uniknięcie zagrożenia dla życia i zdrowia obywateli oraz skażenia środowiska.

3. Regulacje prawne w zakresie użytkowania i usuwania wyrobów i odpadów zawierających azbest

Tematyka związana z azbestem przedstawiana jest szeroko w prawodawstwie polskim i europejskim. Około 50 aktów prawnych krajowych i kilkanaście dyrektyw Unii Europejskiej odnosi się do problematyki azbestowej. Szerokie ujęcie tej tematyki w ramach prawnych związane jest z dużym zagrożeniem jakie niesie ze sobą powszechne stosowanie wyrobów zawierających azbest. Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032 nie będący aktem prawa również zawiera zalecenia i przydziela obowiązki odnośnie postępowania, zarządzania i utylizacji wyrobów azbestowych.

Do najważniejszych przepisów prawnych regulujących kwestię azbestu (stosowanie, szkodliwość dla zdrowia, zapobieganie schorzeniom powodowanym przez nadmierną ekspozycję na włókna azbestu itd.) należą:

3.1 Dyrektywy UE:

- Dyrektywa Rady 87/217/EWG z dnia 19 marca 1987 r. w sprawie ograniczenia zanieczyszczenia środowiska azbestem i zapobiegania temu zanieczyszczeniu,
- Dyrektywa 2004/37/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie ochrony pracowników przed zagrożeniem dotyczącym narażenia na działanie czynników rakotwórczych lub mutagennych podczas pracy,
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/148/WE z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony pracowników przed ryzykiem związanym z narażeniem na działanie azbestu w miejscu pracy
- Dyrektywa Rady 1999/33/WE z dnia 26 kwietnia 1999 r. w sprawie składowania odpadów (Dz.Urz. WE L 182 z 16.07.1999, str. 1, z późn. zm.

3.2 Ustawy krajowe:

- Ustawa z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. z 2004 r. Nr 3, poz. 20, z późn. zm.):

Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Frysztak na lata 2014 - 2032

- ✓ zakazuje wprowadzania, produkcji i obrotu azbestem oraz wyrobami, w których jest zawarty,
- ✓ dokładnie definiuje materiały objęte zakazem,
- ✓ określa warunki BHP i szkoleń związanych z wyrobami niebezpiecznymi oraz pomocy dla osób cierpiących na choroby zawodowe (odprawy, opieka uzdrowiskowa, bezpłatne leki),
- ✓ załączniki do ustawy zawierają wykaz zakładów, które produkowały i stosowały wyroby zawierające azbest.
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (tekst jednolity: Dz. U. z 2013 r. poz. 1232, z późn. zm.):
- ✓ uznaje azbest za substancję stwarzającą szczególne zagrożenie dla środowiska, objętą zakazem wprowadzania ich do obrotu lub ponownego wykorzystania,
- ✓ nakłada na wójtów, burmistrzów i prezydentów miast, a także osoby prawne obowiązek zbierania informacji o rodzaju, ilości i miejscach występowania azbestu,
- ✓ określa kary i odpowiedzialność za nieprzestrzeganie zasad i przepisów dotyczących ochrony środowiska;
- ✓ informuje o konieczności oznaczenia instalacji lub urządzeń, w których był lub jest wykorzystywany azbest oraz miejsc, w których się on znajduje.
- Ustawa z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz. U. z 2013 r. Nr 0 poz. 21).
- ✓ nakłada na wytwórcę odpadów niebezpiecznych (w tym wykonawcę prac usuwania wyrobów zawierających azbest) obowiązek uzyskania zatwierdzenia – przez właściwego wojewodę lub starostę – programu gospodarki odpadami niebezpiecznymi zawierającymi azbest) oraz, co za tym idzie, obowiązek zalegalizowania swojej działalności w tym zakresie.
- Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz. U. z 2013 r. poz. 1409z późn. zm):
- ✓ ustala zasady postępowania przy usuwaniu elementów azbestowych lub materiałów zawierających azbest.
- Ustawa z dnia 25 lutego 2011 r. o substancjach chemicznych i ich mieszaninach (Dz. U. Nr 63, poz. 322):
- ✓ reguluje – na gruncie prawa europejskiego – problematykę dotyczącą substancji chemicznych, w tym niebezpiecznych,
- ✓ określa warunki, zakazy lub ograniczenia produkcji, wprowadzania do obrotu lub stosowania substancji, w celu ochrony przed szkodliwym wpływem tych substancji i preparatów na zdrowie człowieka lub na środowisko.
- Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. – Prawo geologiczne i górnicze (Dz. U. Nr 163, poz. 981).
- Ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 roku o przewozie towarów niebezpiecznych (Dz.U. 2011 nr 227 poz. 1367)
- Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (Dz. U. z 1998 r. Nr 21, poz. 94, z późn. zm.).

3.3 Akty wykonawcze:

- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 20 grudnia 2012 r. (Dz.U. 2013.poz.24) zmieniające rozporządzenie w sprawie przedkładania marszałkowi województwa informacji o rodzaju, ilości i miejscach występowania substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska:

Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Frysztak na lata 2014 - 2032

- ✓ informacje dotyczące wyrobów zawierających azbest są bezpośrednio wprowadzane przez wójta, burmistrza, prezydenta miasta do bazy azbestowej administrowanej przez ministra właściwego do spraw gospodarki, dostępnej za pośrednictwem sieci Internet pod adresem www.bazaazbestowa.gov.pl”
- ✓ Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 20 grudnia 2012 r. (Dz.U. 2013. poz.25) w sprawie sposobu prowadzenia przez marszałka województwa rejestru wyrobów zawierających azbest
- ✓ „rejestr wyrobów zawierających azbest jest prowadzony przez marszałka województwa i stanowi integralną część bazy azbestowej administrowanej przez ministra właściwego do spraw gospodarki dostępnej za pośrednictwem sieci Internet pod adresem www.bazaazbestowa.gov.pl.”
- Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. Nr 71, poz. 649 oraz z 2010 r. Nr 162, poz. 1089)
- ✓ wydane na podstawie ustawy o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest
- ✓ określa obowiązki wykonawcy prac polegających na bezpiecznym użytkowaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest,
- ✓ określa sposoby i warunki bezpiecznego użytkowania oraz usuwania wyrobów zawierających azbest,
- ✓ określa warunki przygotowania do transportu i transportu wyrobów i odpadów zawierających azbest do miejsca ich składowania,
- ✓ określa wymagania, jakim powinno odpowiadać oznakowanie wyrobów i odpadów zawierających azbest,
- ✓ nakłada na właścicieli lub zarządców obiektów, urządzeń budowlanych, instalacji przemysłowych lub innych miejsc zawierających azbest - obowiązek okresowej kontroli stan tych wyrobów oraz sporządzenia oceny stanu i możliwości użytkowania wyrobów zawierających azbest.
- ✓ rozporządzeniu zawarto również wzór oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest, która pozwala na ustalenie stopni pilności:
 - stopień pilności I – wymiana lub naprawa wymagana bezzwłocznie,
 - stopień pilności II – ponowna ocena wymagana w czasie 1 roku,
 - stopień pilności III – ponowna ocena w terminie do 5 lat.
- Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 13 grudnia 2010 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania wyrobów zawierających azbest oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których były lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest (Dz. U. z 2011 r. Nr 8, poz. 31):
- ✓ Wydane na podstawie ustawy Prawo ochrony środowiska,
- ✓ Określa dopuszczony termin wykorzystywania wyrobów azbestowych na dzień 31 grudnia 2032 r.,
- ✓ Daje możliwość i określa warunki wykorzystywania „dróg zabezpieczonych” i pozostawienia w ziemi rur azbestowo-cementowych,
- Wprowadza obowiązek sporządzenia inwentaryzacji z natury i ujęcia jej w informacji o wyrobach zawierających azbest oraz określa sposób przekazywania tej inwentaryzacji.
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 27 września 2001 r. – w sprawie katalogu odpadów (Dz. U. Nr 112, poz. 1206)
- ✓ Zamieszcza rodzaje odpadów zawierających azbest na liście odpadów niebezpiecznych w wymienionych poniżej grupach i podgrupach z odpowiednim przypisanym kodem klasyfikacyjnym:
 - 06 07 01* - odpady azbestowe z elektrolizy,

Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Frysztak na lata 2014 - 2032

- 06 13 04* - odpady z przetwarzania azbestu,
- 10 11 81* - odpady zawierające azbest,
- 13 09* - odpady zawierające azbest z produkcji elementów cementowo-azbestowych,
- 15 01 11* - opakowania z metali zawierających niebezpieczne, porowate elementy wzmocnienia konstrukcyjnego (np. azbest) włącznie z pustymi pojemnikami ciśnieniowymi,
- 16 01 11* - okładziny hamulcowe zawierające azbest,
- 16 02 12* - zużyte urządzenia zawierające wolny azbest,
- 17 06 01* - materiały izolacyjne zawierające azbest,
- 17 06 05* - materiały konstrukcyjne zawierające azbest.
- Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 30 października 2002 r. w sprawie rodzajów odpadów, które mogą być składowane w sposób nieselektywny (Dz. U. Nr 191, poz. 1595).
- ✓ stanowi, że w sposób nieselektywny mogą być składowane odpady zaliczane do grupy 17 06 „Materiały izolacyjne oraz materiały konstrukcyjne zawierające azbest” (17 06 01*, 17 06 03*, 17 06 05*). Odpady te mogą być składowane wspólnie, na tym samym składowisku odpadów niebezpiecznych zawierających azbest. Nie można natomiast mieszać tych odpadów i składować z innymi odpadami niebezpiecznymi.
- Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 14 października 2005 r. w sprawie zasad bezpieczeństwa i higieny pracy przy zabezpieczaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest oraz programu szkolenia w zakresie bezpiecznego użytkowania takich wyrobów (Dz. U. Nr 216, poz. 1824)
- ✓ Wydane na podstawie ustawy o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest,
- ✓ Określa m.in. program i zakres szkolenia dla pracowników usuwających azbest.
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 listopada 2002 r. w sprawie najwyższych dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy (Dz.U. 2002 nr 217 poz. 1833 z późn. zm.)
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 26 stycznia 2010 r. w sprawie wartości odniesienia dla niektórych substancji w powietrzu (Dz.U. 2010 nr 16 poz. 87)
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 23 lipca 2009 r. w sprawie sposobu przedkładania marszałkowi województwa informacji o występowaniu substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska (Dz. U. Nr 124, poz. 1033)
- ✓ Wydane na podstawie ustawy Prawo ochrony środowiska,
- ✓ Określa formę i sposób przekazywania informacji m.in. o azbestie.
Ponadto istnieje wiele aktów prawnych regulujących dodatkowe kwestie związane z azbestem.

Rozporządzenia Ministra Zdrowia:

- Zarządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 12 marca 1996 r. w sprawie dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia, wydzielanych przez materiały budowlane, urządzenia i elementy wyposażenia w pomieszczeniach przeznaczonych na pobyt ludzi (M.P. Nr 19, poz. 231).
- Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 4 sierpnia 2004 r. w sprawie okresowych badań lekarskich pracowników zatrudnionych w zakładach, które stosowały azbest w produkcji (Dz. U. Nr 183, poz. 1896).

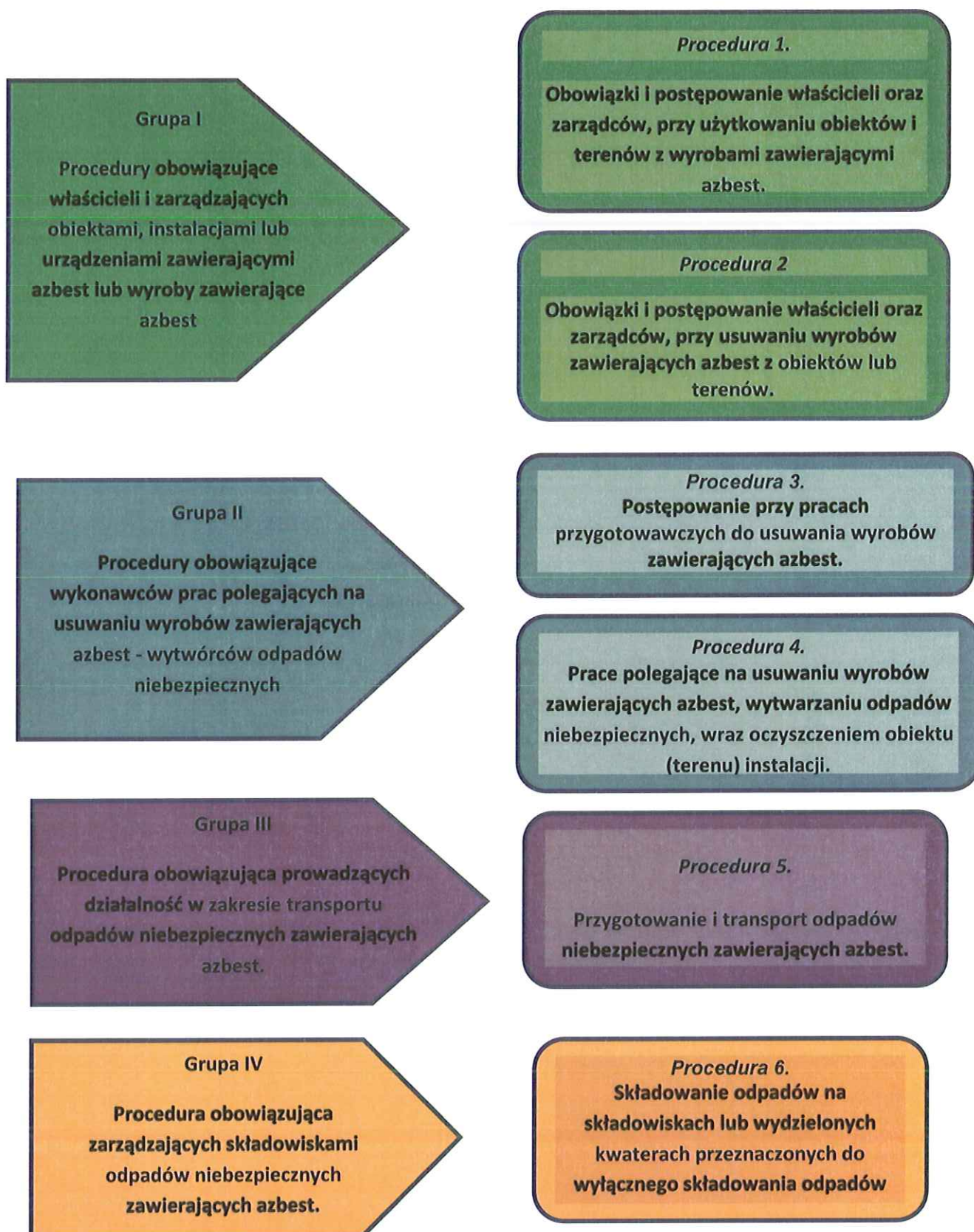
Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Frysztak na lata 2014 - 2032

- Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 9 sierpnia 2004 r. w sprawie leczenia uzdrowiskowego osób zatrudnionych przy produkcji wyrobów zawierających azbest (Dz. U. Nr 185, poz. 1920, z późn. zm.).
- Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 10 stycznia 2005 r. w sprawie wzoru książeczki badań profilaktycznych dla osoby, która była lub jest zatrudniona w warunkach narażenia zawodowego w zakładach stosujących azbest w procesach technologicznych, sposobu jej wypełnienia i aktualizacji (Dz. U. Nr 13, poz. 109).
- Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 15 września 2005 r. w sprawie leków związanych z chorobami wywołanymi pracą przy azbecie (Dz. U. Nr 189, poz. 1603).
- Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 2 lutego 2011 r. w sprawie badań i pomiarów czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy (Dz. U. Nr 33, poz. 166).
- Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 24 lipca 2012 r. w sprawie w sprawie substancji chemicznych, ich mieszanin, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym w środowisku pracy (Dz. U. 2012 Nr 0, poz. 890).
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 listopada 2002 r. w sprawie najwyższych dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy (Dz. U. Nr 217, poz. 1833, z późn. zm.).
- Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 14 października 2005 r. w sprawie zasad bezpieczeństwa i higieny pracy przy zabezpieczaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest oraz programu szkolenia w zakresie bezpiecznego użytkowania takich wyrobów (Dz. U. Nr 216, poz. 1824).
- Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 8 stycznia 2013 r. w sprawie kryteriów oraz procedur dopuszczania odpadów do składowania na składowisku odpadów danego typu (Dz.U. 2013 poz.38)

4. Zasady postępowania z wyrobami zawierającymi azbest

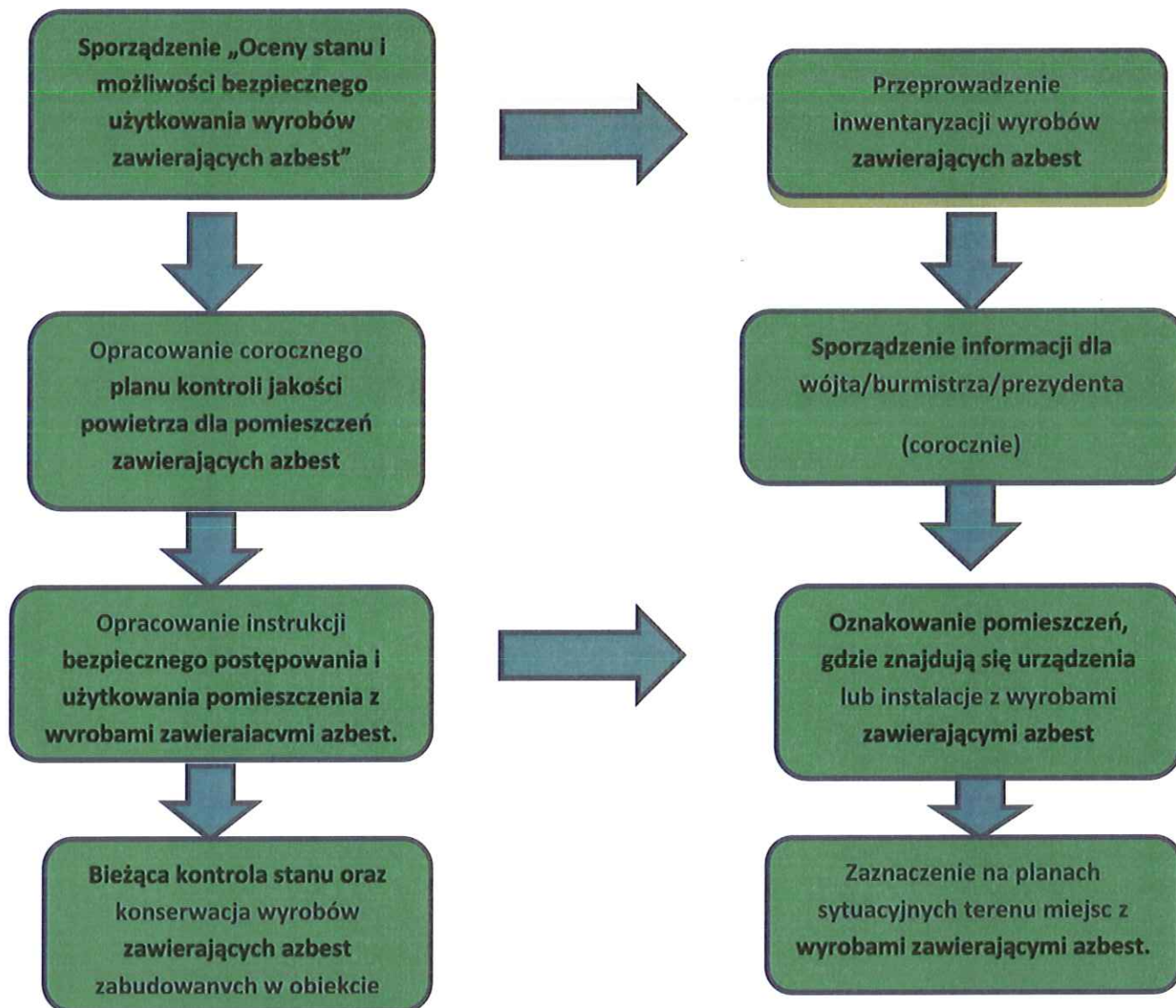
Przepisy określające zasady bezpiecznego postępowania z wyrobami i odpadami zawierającymi azbest narzuciły szereg obowiązków, zarówno na właścicieli obiektów i urzędzeń, gdzie został użyty azbest jak i na prowadzących wszelkiego rodzaju prace związane z usuwaniem bądź transportem czy umieszczeniem na składowisku wyrobów i odpadów zawierających azbest . W Polsce problematyka bezpiecznego postępowania z wyrobami i odpadami zawierającymi azbest została uszeregowana w 4 blokach tematycznych obejmujących łącznie 6 procedur zgodnie z wymogami określonymi w **Rozporządzeniu Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej:**

- **z dnia 2 kwietnia 2004r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U.z 2004r., Nr 71, poz. 649 z późn. zm.).**
- **z dnia 13 grudnia 2010r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania wyrobów zawierających azbest oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji i urzędzeń, w których były lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest (Dz. U. z 2011r., Nr 8, poz. 31),**

Rysunek 6. Bloki tematyczne i połączone z nimi procedury dotyczące bezpiecznego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest.

Prawidłowe przestrzeganie procedur daje możliwość ograniczenia do minimum zagrożeń związanych z azbestem. Szczegółowy opis tych procedur został zamieszczony poniżej.

Rysunek 7. Procedura 1 - Obowiązki i postępowanie właścicieli oraz zarządców, przy użytkowaniu obiektów i terenów z wyrobami zawierającymi azbest

Celem procedury jest przedstawienie zakresu obowiązków i zasad postępowania właścicieli i zarządców budynków, budowli, instalacji i urządzeń oraz terenów gdzie znajduje się azbest lub wyroby zawierające azbest. Procedura dotyczy więc bezpiecznego ich użytkowania.

Zakres procedury obejmuje okres posiadania budynku, budowli, instalacji lub urządzenia przemysłowego oraz terenu – niezależnie od ich wielkości lub stanu, jeżeli znajdują się tam wyroby zawierające azbest.

Właściciel lub zarządca budynku, budowli, instalacji lub urządzenia technicznego

Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Frysztak na lata 2014 - 2032

oraz terenu, gdzie znajdują się wyroby zawierające azbest, ma obowiązek sporządzenia „Oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest” (załącznik nr 1 do rozporządzenia M.G.P i P.S z dnia 02.04.2004r). Właściciele lub zarządcy, którzy spełnili ten obowiązek wcześniej – sporządzają następne „Oceny...” w terminach wynikających z warunków poprzedniej „Oceny...” tzn. :

- po 5-u latach, jeżeli wyroby zawierające azbest są w dobrym stanie technicznym i nieuszkodzone (**III stopień pilności**),
- po roku, jeżeli przy poprzedniej „Ocenie...” ujawnione zostały drobne uszkodzenia (**II stopień pilności**).

Wyroby, które posiadały lub posiadają duże i widoczne uszkodzenia – powinny zostać bezzwłocznie usunięte (**I stopień pilności**).

Właściciel lub zarządca zobowiązany jest do przechowywania oceny łącznie z dokumentacją miejsca zawierającego azbest, obiektu, urządzenia budowlanego lub instalacji przemysłowej. Dla budynków oraz obiektów budowlanych niebędących budynkami, dla których jest prowadzona książka obiektu budowlanego na podstawie art. 64 ust. 1 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane, ocena ta powinna być dołączona do książki obiektu budowlanego. Wyroby zawierające azbest, instalacje lub urządzenia zawierające azbest oraz usunięte wyroby zawierające azbest inwentaryzuje się poprzez sporządzenie „spisu z natury”. Wykorzystujący wyroby zawierające azbest ujmuje wynik inwentaryzacji w „Informacji o wyrobach zawierających azbest” stanowiącej załącznik nr 3 do rozporządzenia 2 i przedkłada ją corocznie w terminie do dnia 31 stycznia właściwemu marszałkowi województwa. Osoba fizyczna niebędąca przedsiębiorcą przedkłada informację odpowiednio wójtowi, burmistrzowi lub prezydentowi miasta.

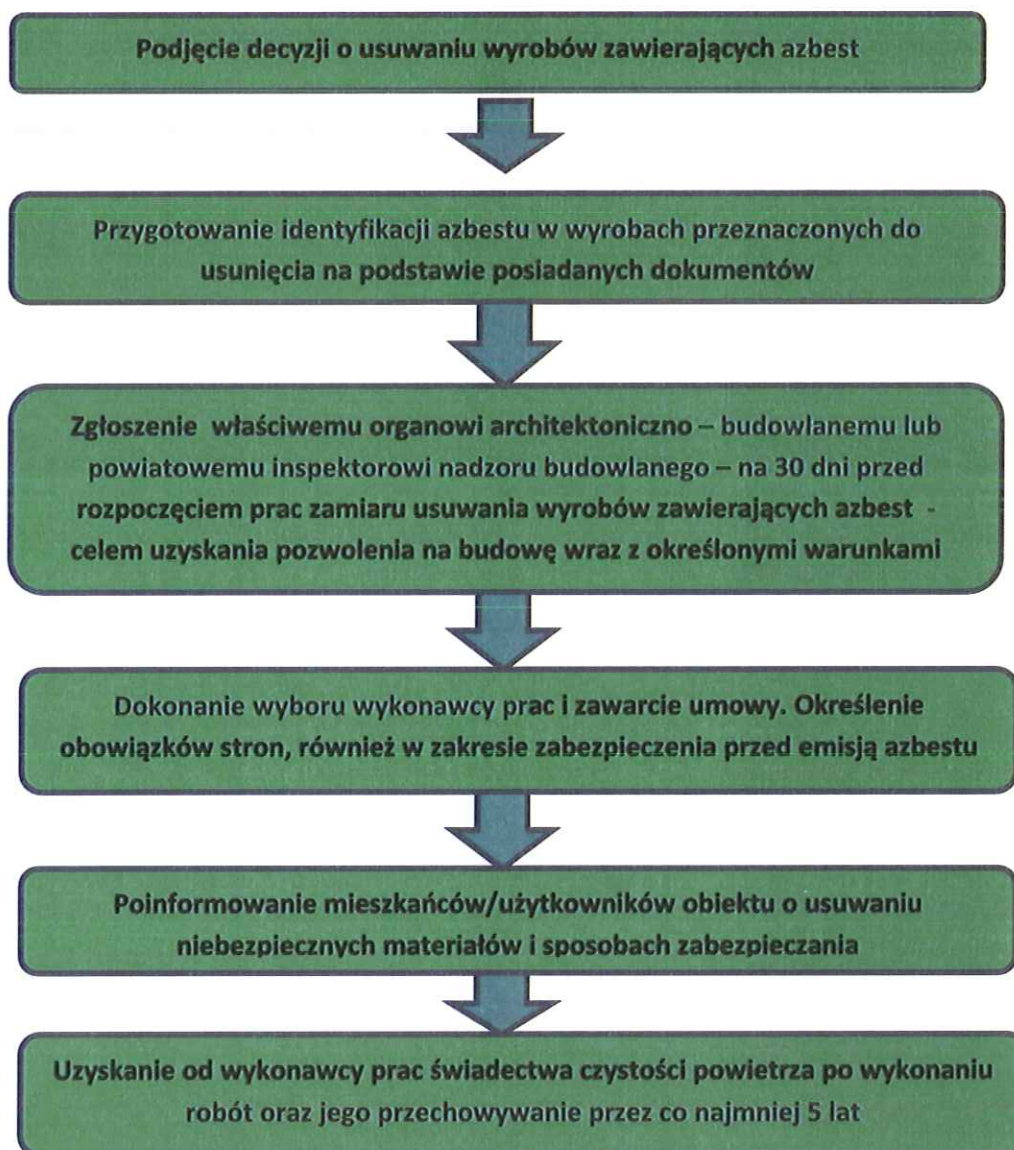
Od początku 2013 r. obowiązuje nowy sposób składania informacji, który określa rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 20 grudnia 2012 r. zmieniając rozporządzenie w sprawie sposobu przedkładania marszałkowi województwa informacji o rodzaju, ilości i miejscach występowania substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska (Dz.U. 2013 nr 0 poz. 24). Obecnie zgodnie z wymogami rozporządzenia informacje dotyczące wyrobów zawierających azbest są bezpośrednio wprowadzane przez wójta, burmistrza, prezydenta miasta do Bazy Azbestowej administrowanej przez ministra właściwego do spraw gospodarki, dostępnej za pośrednictwem sieci Internet pod adresem www.bazaazbestowa.gov.pl prowadzonej w formie elektronicznej przy użyciu systemu teleinformatycznego.

Właściciel lub zarządca budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu, gdzie występują wyroby zawierające azbest, ma ponadto obowiązki:

- oznakowania pomieszczeń, gdzie znajdują się urządzenia lub instalacje z wyrobami zawierającymi azbest – odpowiednim znakiem ostrzegawczym dla azbestu
- opracowania i wywieszenia na widocznym miejscu instrukcji bezpiecznego postępowania i użytkowania pomieszczenia z wyrobami zawierającymi azbest,
- zaznaczenia na planie sytuacyjnym terenu miejsc z wyrobami zawierającymi azbest.

Ponadto, jeżeli w budynku, budowli, instalacji lub urządzeniu oraz na terenie znajdują się wyroby zawierające azbest o gęstości objętościowej mniejszej niż 1000kg/m³ (tzw. „miękkie”), lub jeżeli wyroby zawierają azbest krokidolit, a także jeżeli te wyroby znajdują się w zamkniętych pomieszczeniach, lub istnieje uzasadniona obawa dużej emisji azbestu do środowiska – właściciel lub zarządca powinien opracować plan kontroli jakości powietrza (monitoringu), a jego wyniki uwzględnić przy dalszej eksploatacji lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest. Przez cały czas użytkowania wyrobów zawierających azbest w obiekcie lub nieruchomości, właściciel lub zarządca ma obowiązek przeprowadzania bieżącej kontroli stanu oraz konserwacji tych wyrobów. Pracownicy dokonujący takich prac i czynności powinni

być odpowiednio przeszkoleni w zakresie bezpiecznego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest, a także odpowiednio wyposażeni we właściwą odzież i środki ochronne.

Rysunek 8. Procedura 2 Obowiązki i postępowanie właścicieli i zarządców, przy usuwaniu wyrobów zawierających azbest z obiektów lub terenów.

Zakres obowiązków obejmuje okres od podjęcia decyzji o zabezpieczeniu lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest, do zakończenia tych robót i uzyskania stosownego oświadczenia wykonawcy prac.

Identyfikacja azbestu powinna nastąpić w okresie użytkowania wyrobów, jeszcze przed rozpoczęciem wykonywania prac zabezpieczenia lub usuwania takich wyrobów, o ile informacja ta nie jest podana w innych dokumentach budowy przedmiotowego obiektu. Identyfikacja azbestu jest obowiązkiem właściciela lub zarządcy, wynikającym z tytułu własności oraz odpowiedzialności prawnej, dotyczącej ochrony osób trzecich od szkód

mogących wynikać z nieodpowiedniej eksploatacji przedmiotu stanowiącego własność. Wyniki identyfikacji azbestu powinny być uwzględniane przy:

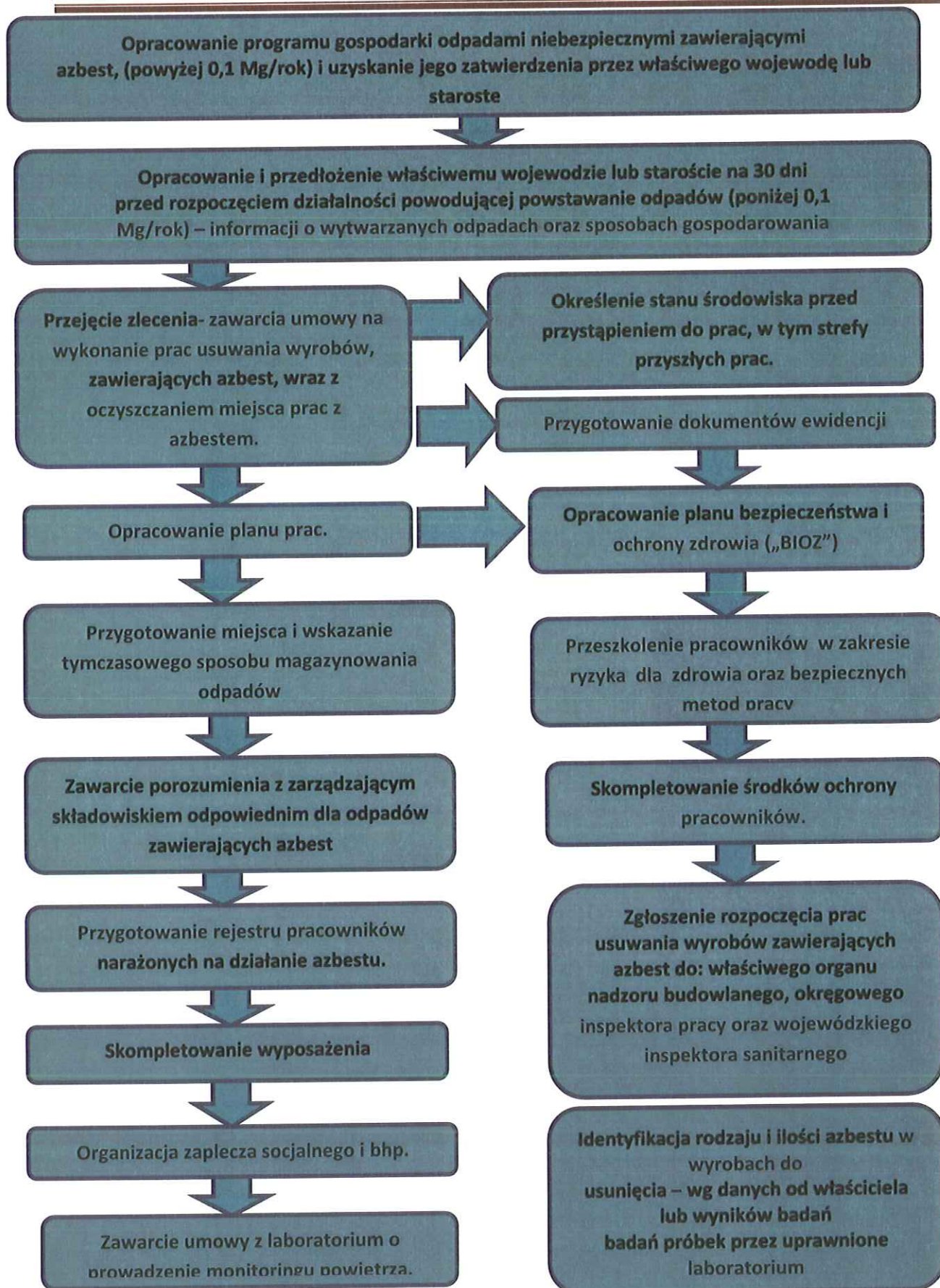
- sporządzaniu „Oceny (...)”,
- sporządzaniu informacji dla wójta, burmistrza, prezydenta miasta,
- zawieraniu umowy na wykonanie prac zabezpieczania lub usuwania wyrobów zawierających azbest z wykonawcą tych prac – wytwarzającym odpady niebezpieczne.

Właściciel lub zarządca może zlecić innym – odpowiednio przygotowanym osobom lub podmiotom prawnym – przeprowadzenie czynności wykonania identyfikacji azbestu w wyrobach. W każdym przypadku powinno to mieć miejsce przed rozpoczęciem prac zabezpieczenia lub usuwania wyrobów zawierających azbest.

Właściciel lub zarządca budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu z wyrobami zawierającymi azbest, ma obowiązek zgłoszenia na 30 dni przed rozpoczęciem prac, wniosku o pozwolenie na budowę (remont), wraz z określonymi warunkami. Wniosek powinien być sporządzony z uwzględnieniem przepisów wynikających z art. 30, ust. 7 ustawy – Prawo budowlane. Zatajenie informacji o występowaniu azbestu w wyrobach, które będą przedmiotem prac remontowo-budowlanych skutkuje – na podstawie ustawy Prawo ochrony środowiska – odpowiedzialnością prawną.

Po dopełnieniu obowiązków formalnoprawnych, właściciel lub zarządca dokonuje wyboru wykonawcy prac - wytwórcy odpadów niebezpiecznych. Zawiera umowę na wykonanie prac zabezpieczenia lub usuwania wyrobów zawierających azbest oraz oczyszczenia budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu z azbestu. W umowie powinny być jasno sprecyzowane obowiązki stron, również w zakresie zabezpieczenia przed emisją azbestu w czasie wykonywania prac. Niezależnie od obowiązków wykonawcy prac, właściciel lub zarządca powinien poinformować mieszkańców lub użytkowników budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu, o usuwaniu niebezpiecznych materiałów zawierających substancje stwarzające szczególne zagrożenie dla ludzi oraz o sposobach zabezpieczenia przed tą szkodliwością. Na końcu właściciel lub zarządca powinien uzyskać od wykonawcy prac, pisemne oświadczenie o prawidłowości wykonania robót i oczyszczenia z azbestu, a następnie przechowywać je przez okres co najmniej 5-lat, wraz z inną dokumentacją budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu.

Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Frysztak na lata 2014 - 2032

Rysunek 9. Procedura 3 Postępowanie przy pracach przygotowawczych do usuwania wyrobów zawierających azbest z obiektów lub terenów.

Celem procedury jest przedstawienie zasad postępowania podczas prac przygotowawczych do usuwania wyrobów zawierających azbest lub ich zabezpieczenia. Zakresem swym procedura obejmuje całokształt prac oraz postępowania dotyczącego przygotowania do zabezpieczenia lub usuwania wyrobów zawierających azbest.

Wykonawca prac polegających na zabezpieczeniu lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest, jest – w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (tekst jednolity Dz. U. z 2013 r. poz. 21 z późn. zm.), art. 3 ust 1 pkt. 32 wytwórcą odpadów powstających w wyniku świadczenia tych usług.

Kwalifikacja ta oznacza, iż wykonawca winien dopełnić obowiązków wytwórcy odpadów, określonych w art. 27 ustawy o odpadach. Zgodnie z art. 41 ust. 1 ustawy o odpadach prowadzenie zbierania odpadów i prowadzenie przetwarzania odpadów wymaga uzyskania zezwolenia. Zezwolenie to jest wydawane przez odpowiedni organ wymieniony w art. 41 ust. 3 ustawy o odpadach. Organ właściwy do wydania zezwolenia będzie jednocześnie właściwym do sprawowania nadzoru nad daną działalnością. Jednocześnie jak wynika z art. 194 ust. 1 pkt 4 w zw. art. 194 ust. 3 ustawy o odpadach za zbieranie odpadów lub przetwarzanie odpadów bez wymaganego zezwolenia lub gospodarowanie odpadami niezgodnie z posiadany zezwoleniem na zbieranie odpadów, zezwoleniem na przetwarzanie odpadów lub zezwoleniem na zbieranie i przetwarzanie odpadów może być wymierzona administracyjna kara pieniężna w wysokości nie mniej niż 1.000 zł i nie może przekroczyć ona 1.000.000 zł. Przepisu powyższego nie stosuje się, w przypadku, gdy za naruszenie może być ustalona opłata podwyższona, o której mowa w art. 293 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska (tekst jedn.: Dz.U. z 2013, poz. 1232)). Zgodnie natomiast z art. 195 ustawy o odpadach kto wbrew obowiązkom szczególnym transportuje odpady bez uzyskania zezwolenia na transport odpadów lub wpisu do rejestru podlega administracyjnej karze pieniężnej w wysokości od 2 do 10 000 zł. Organem właściwym do wymierzenia powyższych administracyjnych kar pieniężnych jest właściwy wojewódzki inspektor ochrony środowiska . Równocześnie wypada zwrócić uwagę, że zgodnie art. 160 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska (tekst jednolity: Dz.U. z 2013, poz. 1232). zabronione jest, z wyjątkiem przypadków określonych w ustawie i przepisach odrębnych, wprowadzanie do obrotu lub ponowne wykorzystanie substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska. Do substancji tych należy zaliczyć między innymi azbest. Z kolei jak wskazano w art. 344 Prawo ochrony środowiska, kto narusza ów zakaz podlega karze aresztu albo ograniczenia wolności, albo grzywny. W przypadku podejrzenia popełnienia przestępstwa lub wykroczenia organami właściwymi do podjęcia działań są policja i straż miejska. W przypadku wyrządzenia szkody wykonawca może zostać pociągnięty do odpowiedzialności cywilnej

Po dopełnieniu obowiązków wynikających z ogólnych zasad postępowania wykonawca prac uprawniony jest do przyjęcia zlecenia i zawarcia umowy na wykonanie prac zabezpieczenia lub usuwania wyrobów zawierających azbest, wraz z oczyszczaniem miejsca prac z azbestem. Przed przystąpieniem do prac konieczne jest również określenie stanu środowiska naturalnego, w tym określenie strefy przyszłych prac. Pozwoli to na określenie stopnia narażenia na azbest w miejscu pracy oraz prawidłowe przygotowanie planu prac. Plan pracy powinien być sporządzony zgodnie ze stosownymi przepisami i zawierać m.in.:

Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Frysztak na lata 2014 - 2032

- określenie miejsca wykonywania prac oraz charakteru prac i przewidywanego czasu ich trwania,
- aktualną „Ocenę stanu...”,
- przewidywaną ilość wytwarzanych odpadów do usunięcia,
- ustalenie odpowiednich sposobów usuwania wyrobów zawierających azbest,
- określenie rodzajów i metod pracy, z uwzględnieniem środków technicznych,
- określenie sposobów eliminowania lub ograniczenia uwalniania się pyłu azbestu do powietrza,
- zapewnienie pracownikom niezbędnej ochrony zdrowia i bezpieczeństwa pracy,
- charakterystykę środków ochronnych użytych do ochrony pracowników i innych osób znajdujących się w miejscu pracy.

Następnie powinien zostać opracowany plan bezpieczeństwa i ochrony zdrowia, zwany "Planem Bioz", obejmujący m.in.:

- informacje dotyczące przewidywanych zagrożeń, występujących podczas realizacji robót budowlanych, określające skalę i rodzaje zagrożeń oraz miejsce i czas ich wystąpienia,
- informację o wydzieleniu i oznakowaniu miejsc prowadzenia robót budowlanych, stosownie do rodzaju zagrożenia,
- informację o sposobie prowadzenia instruktażu pracowników przed przystąpieniem do realizacji robót szczególnie niebezpiecznych w tym:

a) określenie zasad postępowania w przypadku wystąpienia zagrożenia,

b) konieczność stosowania przez pracowników środków ochrony indywidualnej, zabezpieczających przed skutkami zagrożeń,

c) zasady bezpośredniego nadzoru nad pracami szczególnie niebezpiecznymi, przez wyznaczone w tym celu osoby,

- określenie sposobu przechowywania i przemieszczania materiałów, wyrobów, substancji oraz preparatów niebezpiecznych na terenie budowy,

- wskazanie środków technicznych i organizacyjnych, zapobiegających niebezpieczeństwu wynikającym z wykonywania robót budowlanych w strefach szczególnego zagrożenia zdrowia lub w ich sąsiedztwie.

Pracodawca jest obowiązany zapoznać pracowników lub ich przedstawicieli z planem prac, szczególnie w zakresie bezpieczeństwa i ochrony zdrowia.

Wykonawca prac jest obowiązany przeszkolić wszystkie osoby pozostające w kontakcie z azbestem, pracowników bezpośrednio zatrudnionych, kierujących i nadzorujących prace w zakresie zasad bezpieczeństwa i higieny pracy przy postępowaniu z wyrobami zawierającymi azbest i ich odpadami. Szkolenie powinno być przeprowadzone zgodnie z przepisami Rozporządzenia Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 14 października 2005 r. w sprawie zasad bezpieczeństwa i higieny pracy przy zabezpieczaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest oraz programu szkolenia w zakresie bezpiecznego użytkowania takich wyrobów.

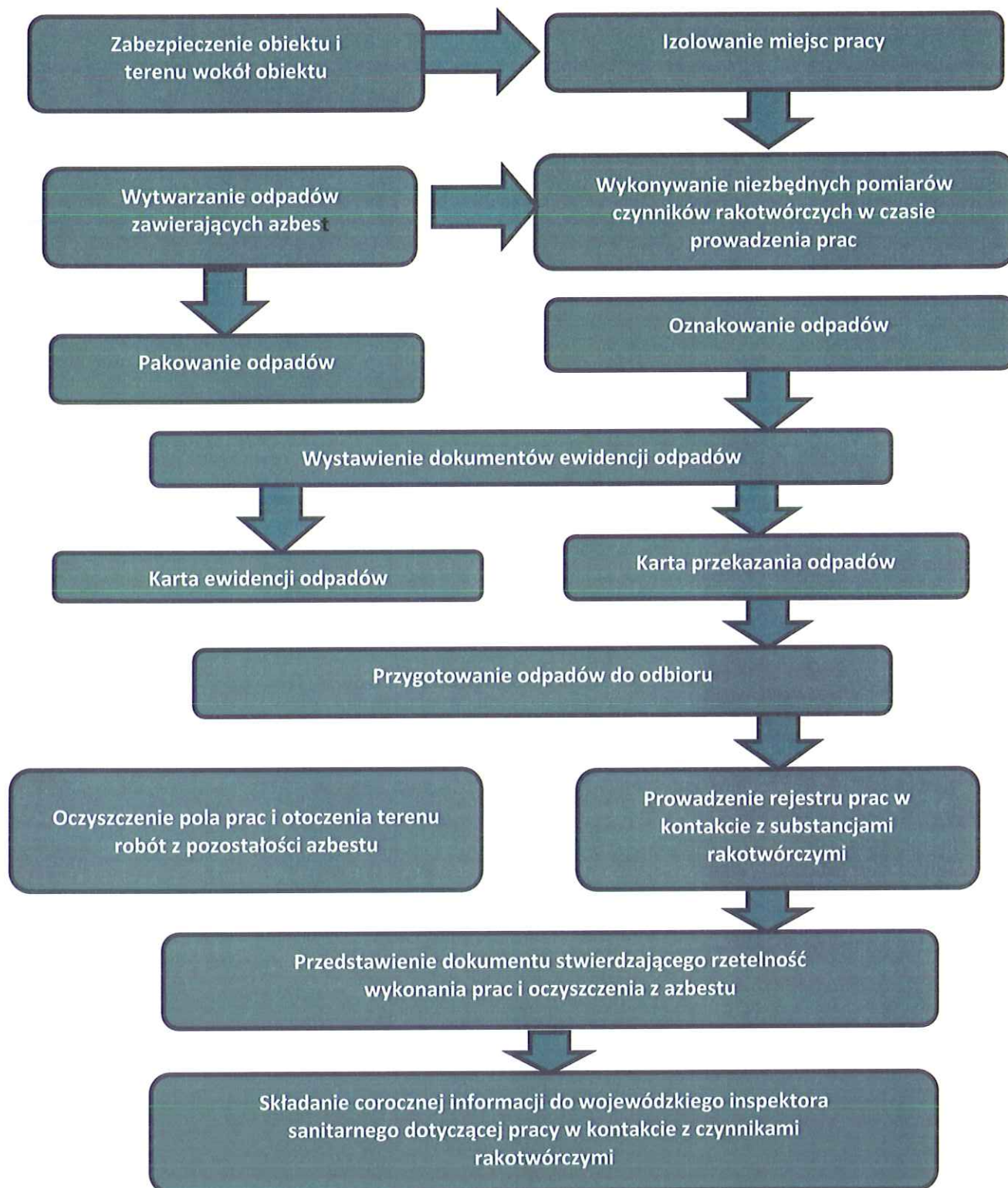
Pracodawca jest obowiązany do zapewnienia pracownikom odpowiednich ubrań roboczych w takiej ilości, aby zabezpieczyć pracowników przez cały czas trwania robót. Po zakończeniu prac dokonać oczyszczania terenu przedmiotowej inwestycji.

Pracodawca będący wytwórcą odpadów niebezpiecznych, zawierających azbest obowiązany jest do przygotowania, prowadzenia i przechowywania rejestru pracowników narażonych na działanie azbestu. Po zakończeniu prac pracodawca jest obowiązany zapewnić uprzątniecie terenu wykonywania prac z odpadów zawierających azbest oraz oczyszczenie z pyłu azbestu.

Ważną sprawą jest przygotowanie miejsca i sposobu tymczasowego magazynowania odpadów niebezpiecznych na placu budowy, po ich demontażu, a jeszcze przed transportem na składowisko. Miejsce takie powinno być wydzielone i zabezpieczone przed dostępem osób niepowołanych oraz oznakowane znakami ostrzegawczymi o treści: „Uwaga! Zagrożenie azbestem!”, „Osobom nieupoważnionym wstęp wzbroniony”. Na potrzeby ewidencji odpadów niebezpiecznych, wytwórca odpadów przygotowuje dokumenty, którymi są: karta ewidencji odpadu (załącznik nr 1) oraz karta przekazania odpadu (załącznik nr 2).

Celem zapewnienia składowania odpadów niebezpiecznych powstałych po usuwaniu wyrobów zawierających azbest, wytwórca odpadów powinien przed przeprowadzeniem robót, zawrzeć porozumienie z zarządzającym składowiskiem, odpowiednim dla odpadów niebezpiecznych zawierających azbest (składowanie oddzielne lub przygotowana kwatery na innym składowisku). Ważne znaczenie dla prawidłowego przygotowania robót ma skompletowanie wyposażenia technicznego, w tym narzędzi ręcznych i wolnoobrotowych, narzędzi mechanicznych, urządzeń wentylacyjnych oraz podstawowego sprzętu przeciwpożarowego. Na tym etapie należy też zabezpieczyć techniczne środki zapobiegające emisji azbestu w miejscu pracy oraz środowisku, w zależności od określenia stanu środowiska, przed przystąpieniem do wykonywania prac. Jeżeli usuwane są wyroby o gęstości objętościowej mniejszej niż 1000kg/m³, lub inne, mocno uszkodzone, a także zawierające krokidolit oraz wyroby znajdujące się w pomieszczeniach zamkniętych, to niezbędne jest zawarcie umowy z laboratorium upoważnionym do prowadzenia monitoringu powietrza. Duże znaczenie ma również przygotowanie i organizacja zaplecza budowy, w tym części socjalnej, obejmującej: urządzenia sanitarno-higieniczne, z możliwością umycia się i natrysku po pracy w kontakcie z azbestem, pomieszczenia na szatnie - czyste i brudne, pomieszczenia dla spożywania posiłków oraz regeneracji. W planie prac – w zależności od wielkości lub specyfiki budynku, budowli, instalacji lub urządzenia, a również terenu, gdzie prowadzone będą prace zabezpieczenia lub usuwania wyrobów zawierających azbest, także występującego stopnia narażenia na azbest – mogą zostać określone również inne niezbędne wymagania.

Procedura 4. Procedura obejmuje działania od rozpoczęcia do zakończenia prac polegających na zabezpieczeniu lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest, wytwarzaniu odpadów niebezpiecznych, wraz z oczyszczaniem budynku, budowli, instalacji lub urządzenia i terenu z pozostałości azbestu.

Rysunek 10. Procedura 4. Prace związane z usuwaniem azbestu wraz z oczyszczeniem terenu
Na początku należy wykonać odpowiednie zabezpieczenia obiektu, będącego przedmiotem prac i miejsc ich wykonywania, a także terenu wokół – przed emisją pyłu azbestu, która może mieć miejsce w wyniku prowadzenia prac.

Teren należy ogrodzić, zachowując bezpieczną odległość od traktów komunikacyjnych dla pieszych, nie mniej niż 2 m przy zastosowaniu osłon. Teren prac należy ogrodzić i oznakować

Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Frysztak na lata 2014 - 2032

taśmami ostrzegawczymi w kolorze biało-czerwonym i umieścić tablice ostrzegawcze z napisami „Uwaga! Zagrożenie azbestem!”, „Osobom nieupoważnionym wstęp wzbroniony” lub „Zagrożenie azbestem krokidolitem”.

Przy pracach elewacyjnych powinny być stosowane odpowiednie kurtyny zasłaniające fasadę obiektu, aż do gruntu, a teren wokół objęty kurtyną, powinien być wyłożony grubą folią, dla łatwego oczyszczania po każdej zmianie roboczej.

Ogólne zasady postępowania przy usuwaniu wyrobów zawierających azbest określają następujące wymagania:

- nawilżanie wodą wyrobów zawierających azbest przed ich usuwaniem i utrzymywanie w stanie wilgotnym przez cały czas pracy,
- demontaż całych wyrobów (płyt, rur, kształtek itp.) bez jakiegokolwiek uszkodzenia, tam gdzie jest to technicznie możliwe,
- odspajanie wyrobów trwale związanych z podłożem przy stosowaniu wyłącznie narzędzi ręcznych lub wolnoobrotowych narzędzi mechanicznych, wyposażonych w miejscowe instalacje odciągające powietrze,
- prowadzenie kontrolnego monitoringu powietrza, w przypadku występowania stężeń pyłu azbestu, przekraczających dopuszczalne wartości dla miejsca pracy
- po każdej zmianie roboczej, usunięte odpady zawierające azbest, powinny zostać szczelnie opakowane i składowane na miejscu ich tymczasowego magazynowania,
- codzienne, staranne oczyszczanie strefy prac i terenu wokół, dróg wewnętrznych oraz maszyn i urządzeń, z wykorzystaniem podciśnieniowego sprzętu odkurzającego, zaopatrzonego w filtry o dużej skuteczności ciągu (99,99% lub na mokro). Niedopuszczalne jest ręczne zamiatanie na sucho, jak również czyszczenie pomieszczeń i narzędzi pracy przy użyciu sprężonego powietrza.

W przypadku prowadzenia prac z wyrobami azbestowo-cementowymi, których gęstość objętościowa wynosi mniej niż 1000kg/m^3 (tzw. miękkie), a także z innymi wyrobami, których powierzchnia jest w widoczny sposób uszkodzona lub zniszczona lub jeżeli prace prowadzone są na obiektach, z wyrobami zawierającymi azbest krokidolit, lub też w pomieszczeniach zamkniętych, to powinny być zastosowane szczególne zabezpieczenia strefy prac i ochrony pracowników oraz środowiska, niezależnie od ogólnych zasad postępowania. Są to m.in.: komory dekontaminacyjne (śluzy) dla całych pomieszczeń lub stanowiące łącznik izolacyjny między miejscem stanowiącym strefę prac, a miejscem na zewnątrz obiektu, zastrzeżone rygory przestrzegania stosowania środków ochrony osobistej, inne metody określone na etapie prac przygotowawczych.

W obiekcie przylegającym do strefy prac, należy zastosować odpowiednie zabezpieczenia, w tym uszczelnienie otworów okiennych i drzwiowych, a także inne, właściwe dla stopnia narażenia środki zabezpieczające.

Wszystkie zdemontowane wyroby zawierające azbest powinny być szczelnie opakowane w folie z polietylenu, lub polipropylenu o grubości nie mniejszej niż 0,2 mm i zamykane w sposób uniemożliwiający przypadkowe otwarcie (zgrzewem ciągłym lub taśmą klejącą).

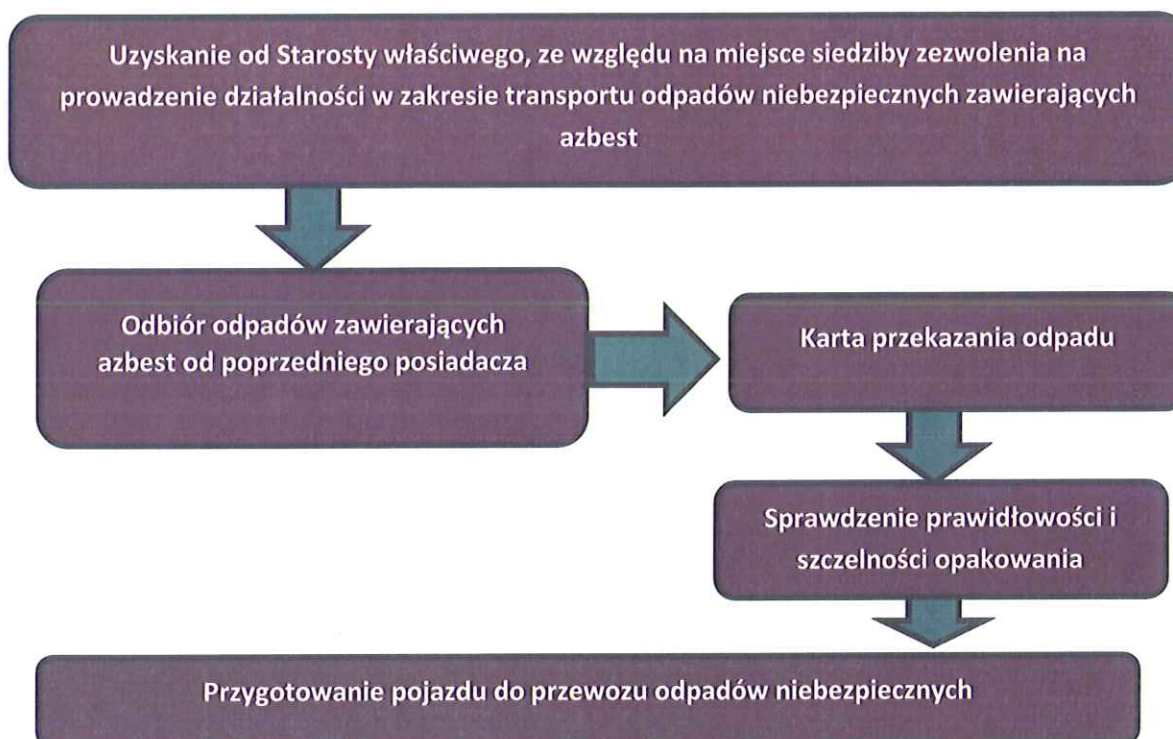
Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Frysztak na lata 2014 - 2032

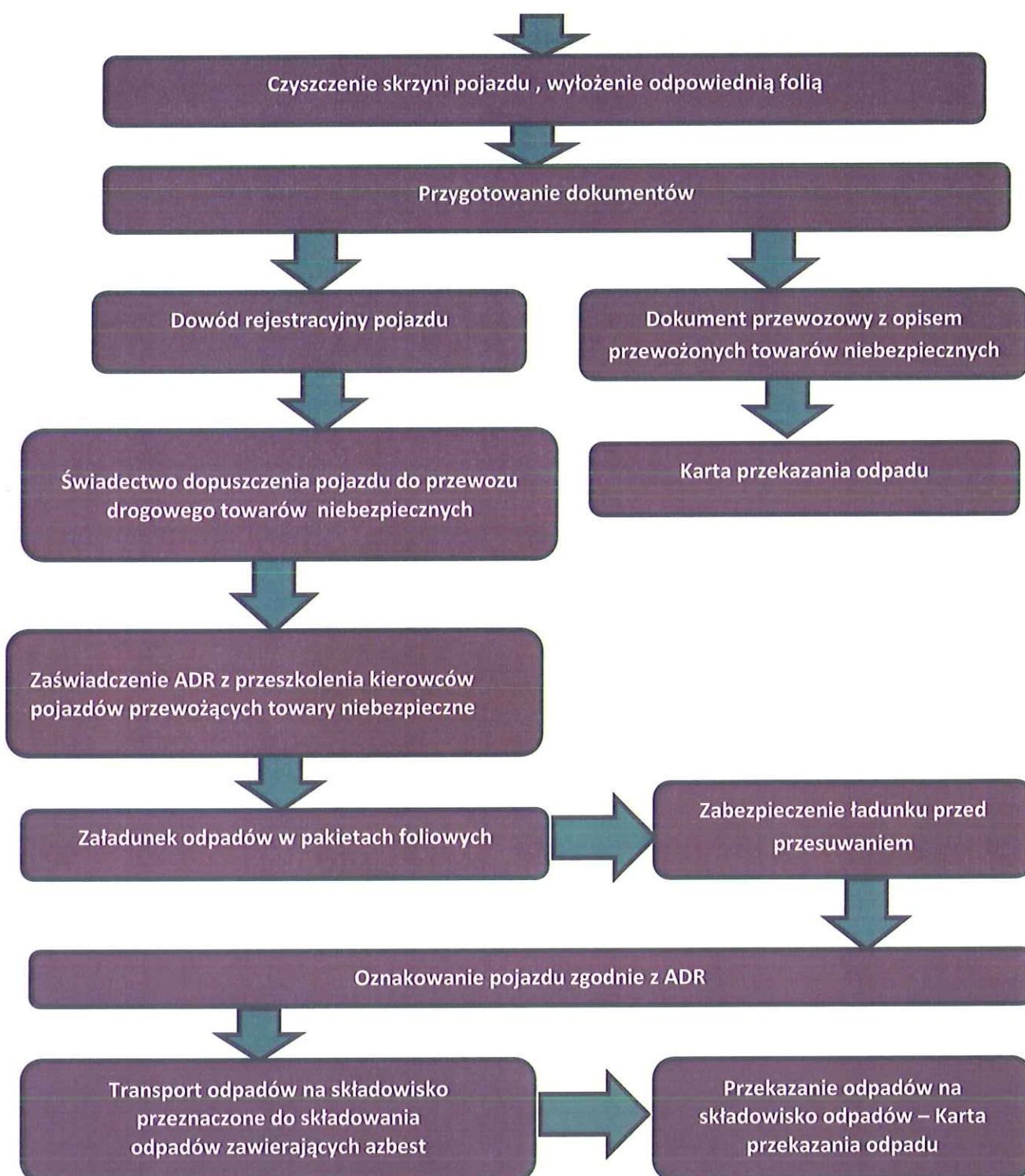
Niedopuszczalne jest stosowanie worków papierowych. Odpady powstałe z wyrobów o gęstości objętościowej większej niż 1000kg/m³, a więc płyty i rury azbestowo-cementowe lub ich części powinny być szczelnie opakowane w folie. Pył azbestowy oraz odpady powstałe z wyrobów o gęstości objętościowej mniejszej niż 1000kg/m³ powinny być zestalone przy użyciu cementu lub żywicy syntetycznych i po związaniu spoiwa szczelnie zapakowane w folię. Pakowanie usuniętych wyrobów zawierających azbest powinno odbywać się wyłącznie do opakowań przeznaczonych do ostatecznego składowania i wyraźnie oznakowane, w sposób określony dla azbestu. Etykiety i zamieszczone na nich napisy powinny być trwałe, nieulegające zniszczeniu, pod wpływem warunków atmosferycznych i czynników mechanicznych. Dla usuniętych odpadów niebezpiecznych zawierających azbest oraz ich transportu na składowisko odpadów niebezpiecznych, wypełnia się:

kartę ewidencji odpadu (załącznik nr 1),

kartę przekazania odpadów (załącznik nr 2).

Po zakończeniu prac polegających na usuwaniu wyrobów zawierających azbest – wytwarzaniu odpadów niebezpiecznych – wykonawca prac ma obowiązek dokonania prawidłowego oczyszczenia strefy prac i otoczenia z pozostałości azbestu. Oczyszczenie powinno nastąpić przez zastosowanie urządzeń filtracyjno-wentylacyjnych z wysoko skutecznym filtrem (99,99%) lub na mokro. Wykonawca prac ma obowiązek przedstawienia właścicielowi lub zarządcy obiektu, będącego przedmiotem prac, oświadczenia stwierdzającego prawidłowość wykonania prac i oczyszczenia z azbestu. W przypadku, kiedy przedmiotem prac były wyroby o gęstości objętościowej mniejszej niż 1000kg/m³ lub wyroby mocno uszkodzone i zniszczone lub prace obejmowały wyroby zawierające azbest krokidolit lub prowadzone były w pomieszczeniach zamkniętych, wykonawca prac ma obowiązek przedstawienia wyników badania powietrza, przeprowadzonego przez uprawnione do tego laboratorium lub instytucję.

Rysunek 11. Procedura 5. Dotyczy przygotowania i transportu odpadów niebezpiecznych zawierających azbest

Posiadacz odpadów, który prowadzi działalność w zakresie zbierania lub transportu odpadów jest obowiązany uzyskać zezwolenie na prowadzenie tej działalności. Zezwolenie na prowadzenie działalności w zakresie transportu odpadów wydaje starosta właściwy ze względu na miejsce siedziby lub zamieszkania transportującego odpady – po zasięgnięciu opinii

Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Frysztak na lata 2014 - 2032

właściwego wójta, burmistrza lub prezydenta miasta oraz dla obszarów zamkniętych Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska.

Wniosek o „Zezwolenie na prowadzenie działalności w zakresie zbierania lub transportu odpadów (art. 41 ust. 1 oraz art. 233 ust. 2 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz. U. z 2013 r., poz.21)) wydaje się w drodze decyzji na wniosek, który powinien odpowiednio zawierać:

1. wyszczególnienie rodzajów odpadów przewidywanych do transportu; w przypadku gdy określenie rodzaju jest niewystarczające do ustalenia zagrożeń, jakie te odpady mogą powodować dla środowiska, właściwy organ może wezwać wnioskodawcę do podania podstawowego składu chemicznego i właściwości odpadów,
2. oznaczenie obszaru prowadzenia działalności - w przypadku transportu odpadów lub miejsca prowadzenia działalności - w przypadku zbierania odpadów,
3. w przypadku zbierania odpadów wskazanie miejsca i sposobu oraz rodzaju magazynowanych odpadów, a także opis sposobu dalszego zagospodarowania odpadów,
4. wskazanie sposobu i środków transportu odpadów,
5. przedstawienie możliwości technicznych i organizacyjnych pozwalających należycie wykonywać działalność w zakresie zbierania lub transportu odpadów,
6. przewidywany okres wykonywania działalności w zakresie zbierania lub transportu odpadów.

Zezwolenie na prowadzenie działalności w zakresie zbierania lub transportu odpadów jest wydawane w drodze decyzji przez właściwy organ na czas oznaczony nie dłuższy niż 10 lat.

Transportem odpadów niebezpiecznych zawierających azbest może zajmować się wytwórca odpadów lub inny, uprawniony do tego podmiot prawny. W każdym przypadku konieczne jest uzyskanie od właściwego starosty zezwolenia na transport odpadów niebezpiecznych zawierających azbest.

Przekazanie partii odpadów zawierających azbest przez wytwórcę odpadów innemu posiadaczowi odpadów niebezpiecznych, np. w celu ich dalszego transportu odbywa się z zastosowaniem karty przekazania odpadu – sporządzonej przez wytwórcę odpadów.

Do obowiązków posiadacza odpadów niebezpiecznych prowadzącego działalność wyłącznie w zakresie ich transportu na składowisko należy:

- posiadanie karty przekazania odpadu z potwierdzeniem przejęcia odpadu,
- posiadanie dokumentu przewozowego z opisem towarów (odpadów) niebezpiecznych,
- posiadanie świadectwa dopuszczenia pojazdu do przewozu odpadów niebezpiecznych,
- posiadanie przez kierowcę zaświadczenia ADR o ukończeniu kursu dokształcającego dla kierowców pojazdów przewożących towary niebezpieczne,
- oznakowanie pojazdu odblaskowymi tablicami ostrzegawczymi,
- utrzymanie czystości skrzyni ładunkowej pojazdu,
- sprawdzenie stanu opakowań i ich oznakowanie literą „a”, sprawdzenie umocowania ładunku z odpadami w pojeździe.

Transport odpadów niebezpiecznych zawierających azbest, należy prowadzić z zachowaniem przepisów dotyczących transportu towarów niebezpiecznych spełniając określone w tych przepisach kryteria klasyfikacyjne.

Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Frysztak na lata 2014 - 2032

Odpady zawierające azbest pochodzące z budowy, remontu i demontażu obiektów budowlanych oraz odpady izolacyjne zawierające azbest, zgodnie z ADR zaliczone zostały do klasy 9 – różne materiały i przedmioty niebezpieczne, z czego wynikają określone wymagania przy transporcie.

Posiadacz odpadów, dokonujący ich transportu, obowiązany jest do posiadania dokumentu przewozowego materiałów niebezpiecznych, który według ADR powinien zawierać:

-numer rozpoznawczy odpadu nadawanego do przewozu i jego pełną nazwę,

-klasę, do której należy odpad nadawany do przewozu,

-liczbę sztuk przesyłki,

-całkowitą ilość przewożonych odpadów,

-nazwy i adresy nadawcy oraz odbiorcy przewożonych odpadów (składowiska).

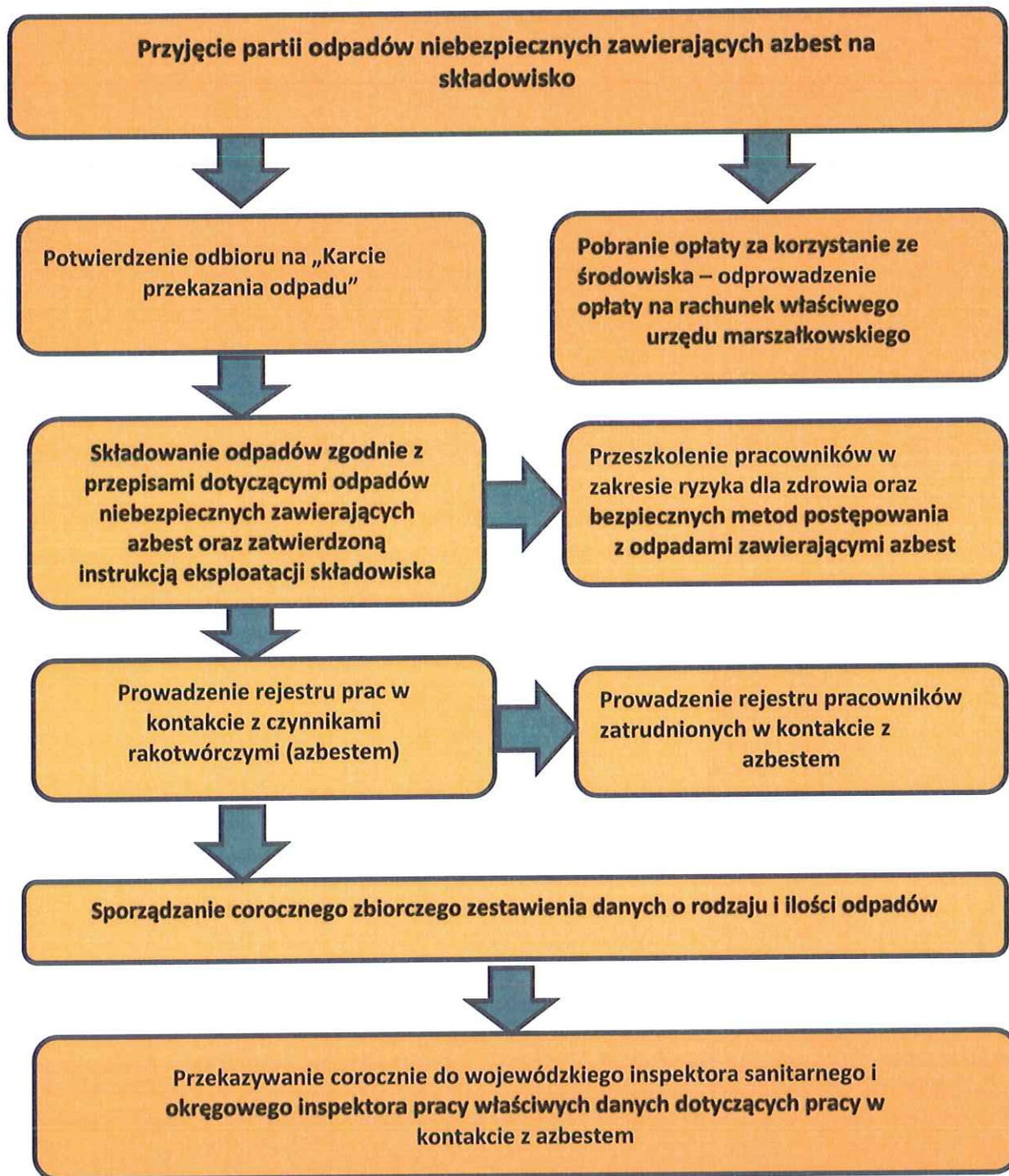
Do przewożenia odpadów zawierających azbest mogą być używane samochody ciężarowe z nadwoziem skrzyniowym, bez przyczepy lub z jedną przyczepą. Pojazdy przewożące odpady niebezpieczne powinny być zaopatrzone w świadectwo dopuszczenia pojazdu do przewozu towarów niebezpiecznych. Świadectwo to wystawiane jest przez Dyrektora Transportowego Dozoru Technicznego na podstawie badania technicznego pojazdu dokonanego przez okręgową stację kontroli pojazdów oraz sprawdzenia dokonanego przez Transportowy Dozór Techniczny. Kierowca wyznaczony do przewozu odpadów zawierających azbest, obowiązany jest posiadać – poza prawem jazdy – zaświadczenie ADR ukończenia kursu doksztalającego kierowców pojazdów przewożących towary niebezpieczne, wydane przez podmiot posiadający zezwolenie marszałka województwa na prowadzenie takiej działalności.

Każdy pojazd przewożący odpady zawierające azbest powinien być oznakowany dwiema odblaskowymi tablicami ostrzegawczymi bez numerów rozpoznawczych. Tablice te powinny być prostokątne, o wymiarach 30x40 cm, barwy pomarańczowej odblaskowej, dookoła otoczone czarnym nie odblaskowym paskiem o szerokości nieprzekraczającej 15mm. Po wyładowaniu odpadów tablice te nie mogą być widoczne na pojeździe stojącym lub poruszającym się po drodze.

Przed każdym załadunkiem odpadów, skrzynia ładunkowa pojazdu powinna być dokładnie oczyszczona, w szczególności z ostrych i twardych przedmiotów (np. gwoździ, śrub) niestanowiących integralnej części nadwozia pojazdu. Wskazane jest wyłożenie podłogi skrzyni ładunkowej folią, w celu zabezpieczenia przed uszkodzeniem opakowań. Załadunek i rozładunek odpadów (palet, pojemników typu big-bag) powinny odbywać się przy wykorzystaniu dźwigu lub podnośnika. Transportujący odpady powinien odmówić przyjęcia przesyłki odpadów, która nie posiada oznakowania wyrobów i odpadów zawierających azbest oraz w przypadku, gdy opakowanie zostało uszkodzone przy załadunku. Sztuki przesyłki z odpadami zawierającymi azbest powinny być ułożone i umocowane na pojeździe tak, aby w czasie ich przewozu nie przesunęły się oraz nie były narażone na tarcie, wstrząsy, przewracanie się i wypadnięcie z pojazdu. W trakcie przewozu ładunek powinien być dokładnie zabezpieczony folią lub plandeką przed uszkodzeniem. Po każdym wyładunku odpadów z pojazdu, należy dokładnie sprawdzić, czy na powierzchni skrzyni ładunkowej nie znajdują się pozostałości po przewożonych odpadach. W razie stwierdzenia takiej pozostałości należy niezwłocznie ją usunąć oraz dokładnie oczyścić pojazd i jego wyposażenie z zachowaniem zasad przewidzianych dla prac przy usuwaniu azbestu.

Odpady niebezpieczne zawierające azbest transportowane są na składowisko przeznaczone do wyłącznego składowania odpadów zawierających azbest. Tam następuje ich

przekazanie następnemu posiadaczowi odpadów – zarządzającemu składowiskiem potwierdzenie tego faktu na „Karcie przekazania odpadu”.

Rysunek 12. Procedura 6. Składowanie odpadów na składowiskach lub wydzielonych kwaterach przeznaczonych do wyłącznego składowania odpadów zawierających azbest

Zakres procedury obejmuje działania począwszy od przyjęcia partii odpadów niebezpiecznych zawierających azbest na składowisko, poprzez dalsze czynności, aż do sporządzenia rocznego zbiorczego zestawienia danych o rodzaju i ilości przyjętych odpadów. Do obowiązków zarządzającego składowiskiem odpadów niebezpiecznych zawierających azbest należy:

Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Frysztak na lata 2014 - 2032

- przeszkolenie pracowników w zakresie bezpiecznych metod postępowania z odpadami zawierającymi azbest,
- potwierdzenie w karcie przekazania odpadów przyjęcia partii odpadów na składowisko,
- sporządzenie zbiorczego zestawienia danych o rodzaju i ilości odpadów przyjętych na składowisko,
- składowanie odpadów zgodnie z przepisami dotyczącymi odpadów niebezpiecznych zawierających azbest oraz zatwierdzoną instrukcją eksploatacji składowiska
- zapewnienie deponowania odpadów w sposób niepowodujący uszkodzenia opakowań odpadów,
- wykorzystywać racjonalnie pojemność eksploatacyjną składowiska.

Odpady zawierające azbest pochodzące z budowy, remontu i demontażu obiektów budowlanych oraz infrastruktury drogowej oznaczone w katalogu odpadów kodami 17 06 01* i 17 06 05* mogą być unieszkodliwiane przez składowanie na składowiskach lub wydzielonych kwaterach na terenie innych składowisk, przeznaczonych do wyłącznego składowania tych odpadów.

Składowiska lub kwatery buduje się w specjalnie wykonanych zagłębieniach terenu ze ścianami bocznymi zabezpieczonymi przed osypywaniem się.

Zgodnie z art. 129 ust. 1 ustawy o odpadach decyzję zatwierdzającą instrukcję prowadzenia składowiska odpadów wydaje, na wniosek zarządzającego składowiskiem, marszałek województwa, a w przypadku przedsięwzięć i zdarzeń na terenach zamkniętych – regionalny dyrektor ochrony środowiska. Kierownik składowiska powinien posiadać świadectwo stwierdzające kwalifikacje w zakresie gospodarowania odpadami oraz obowiązany jest do prowadzenia ewidencji ilości odpadów przyjmowanych na składowisko.

Zarządzający składowiskiem pobiera od transportującego odpad zawierający azbest, opłatę za składowanie odpadów na składowisku.

Zarządzający składowiskiem posiadającym wydzielone kwatery powinien zapewnić selektywne składowanie odpadów zawierających azbest, w izolacji od innych odpadów, a miejsce składowania powinno być oznakowane i zaznaczone na planie sytuacyjnym składowiska. Odpady powinny być deponowane na składowiskach zlokalizowanych na terenach oddalonych od budynków mieszkalnych i izolowanych pasem zieleni.

Prace związane z deponowaniem odpadów zawierających azbest należy prowadzić w sposób zabezpieczający przed emisją pyłu azbestowego do powietrza, a podstawowym zadaniem jest niedopuszczenie do rozszczelnienia opakowań odpadów. Opakowania z odpadami należy zdejmować z pojazdu przy użyciu urządzeń dźwigowych i ostrożnie układać w kwaterze składowiska. Niedopuszczalne jest zrzucanie lub wysypywanie odpadów z samochodów. Warstwa zdeponowanych odpadów powinna być zabezpieczona przed uszkodzeniem opakowań przez przykrycie folią lub warstwą gruntu o grubości około 5 cm.

Opakowania z odpadami powinny być układane zgodnie z technologią składowania zatwierdzoną w instrukcji eksploatacji składowiska, uwzględniającą racjonalne wykorzystanie pojemności obiektu.

Niedopuszczalne jest kompaktowanie odpadów zawierających azbest, ani poruszanie się pojazdów mechanicznych po powierzchni składowanych odpadów.

Po zakończeniu składowania odpadów zawierających azbest na poziomie 2 m poniżej terenu otoczenia i wypełnieniu gruntem do poziomu terenu, zarządzający składowiskiem powinien złożyć wniosek do właściwego organu w celu uzyskania zgody na zamknięcie składowiska lub jego wydzielonej części.

Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Frysztak na lata 2014 - 2032

Zgodnie z art. 146 ust. 2 ww. ustawy zgoda na zamknięcie składowiska odpadów lub jego wydzielonej części jest wydawana, w drodze decyzji, przez właściwy organ, o którym mowa w art. 129 ust. 1, na wniosek złożony przez zarządzającego składowiskiem odpadów.

5. Składowiska odpadów zawierających azbest

Jedyną metodą unieszkodliwiania odpadów azbestowych dopuszczona w Polsce przez obowiązujące ustawodawstwo jest ich składowanie. Z racji omawianych wcześniej właściwości fizykochemicznych azbestu, z których odporność na działanie czynników atmosferycznych, kruchość i łamliwość stanowią, iż wszelkie prace na składowiskach przyjmujących odpady azbestowe, winny być prowadzone z zachowaniem szczególnych zasad bhp. Zagadnienia te drobiazgowo regulują stosowne akty prawne w postaci rozporządzenia ministra środowiska w sprawie stwierdzenia kwalifikacji w zakresie gospodarowania odpadami (Dz. U. z 2013 poz. 1186) r. oraz w sprawie szczegółowych wymagań dotyczących lokalizacji, budowy, eksploatacji i zamknięcia, jakim powinny odpowiadać poszczególne typy składowisk (Dz. U. z 2013 poz. 523). Ponadto Rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 5 sierpnia 2010 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. nr 162 poz. 1089) dopuszcza możliwość unieszkodliwiania odpadów zawierających azbest poprzez ich składowanie w podziemnych składowiskach odpadów niebezpiecznych. Obecnie w sąsiedztwie bliższym lub dalszym gminy Frysztak zlokalizowanych jest 5 składowisk odpadów przeznaczonych do składowania odpadów azbestowych.

Lp	Województwo	Gmina	Miejscowość	Rodzaj
1	Podkarpackie	Pysznica	Pysznica	Ogólnodostępne
2	Podkarpackie	Ostrów	Kozodrza	Ogólnodostępne
3	Podkarpackie	Oleszyce	Futory	Planowane
4	Świętokrzyskie	Dobrów	Tuczepy	Ogólnodostępne
5	Małopolskie	Tarnów	Tarnów	Ogólnodostępne

Rysunek 13 Składowiska odpadów - stan na 1 stycznia 2014 r. (Źródło: www.bazaazbestowa.gov.pl)

Informacje o składowiskach

- Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w Pysznicy – administrator Zakład Gospodarki Komunalnej Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością ul. ul. Wolności 295 , 37-403 Pysznica, Centrala tel./fax: (0-15) 841-00-08
Telefon kom.: 504-067-305, E-mail biuro: biuro.gzk@pysznica.pl,
E-mail księgowość: ksiegowosc.gzk@pysznica.pl,**

Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Frysztak na lata 2014 - 2032

- Składowisko i Zakład Segregacji Odpadów**, Telefon: (0-15) 642-77-94 ,
Telefon kom.: 512-473-910, E-mail: zso@pysznic.pl
Odległość od Frysztaka 118 km.
2. **Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w Kozodrzy** administrowane jest przez **Zakład Usług Komunalnych w Ostrowie**, (adres: Ostrów 225, 39 – 103 Ostrów, tel. (17) 22 35 810, 607 065 701; e-mail: zuk@ostrow.gmina.pl. Cena za zdeponowanie wyrobów zawierających azbest wynosi 200 zł/Mg. Składowisko oddalone jest około 42 km.
 3. **Składowisko odpadów** administrowane przez **ŚRODOWISKO I INNOWACJE** Sp. z o.o. (adres: 28-142 Tuczępy, Dobrów 8, tel. (15) 864 51 13; 888 850 550; e-mail: biuro@sii.com.pl. Cena za zdeponowanie wyrobów zawierających azbest wynosi 360 zł/Mg. Składowisko jest oddalone o 114 km od Frysztaka.
 - 4 **Składowisko za rzeką Biała Tarnów** – zarządca - **Jednostka Ratownictwa Chemicznego Sp. z o.o.** , 33 – 101 Tarnów, ul Kwiatkowskiego 8 , tel. 14 637 27 30, E-mail jrch@grupaaazoty.com, Strona www.jrch.grupaaazoty.com. Cena za zdeponowanie wyrobów zawierających azbest 170zł/Mg . Składowisko zlokalizowane 58 km od Frysztaka
 - 5 **Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne Futory** administrowane jest Przez Urząd Miasta i Gminy w Oleszycach – adres 37 – 630 Oleszyce tel. (16) 631 50 10, e-mail: oleszycebip@o2.pl. Składowisko oddalone jest około 137 km. Uruchomione zostanie w 2014 roku.

6. Zadania jednostek samorządu terytorialnego w zakresie usuwania azbestu

Zadania wynikające z Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032 przewidują udział i współpracę administracji centralnej (Rada Ministrów, Minister Gospodarki, Główny Koordynator), administracji na szczeblu wojewódzkim (samorząd województwa) i lokalnym (samorząd powiatowy i gminny), a także udział organizacji pozarządowych.

Minister Gospodarki, który jest organem odpowiedzialnym za koordynację i monitoring realizacji POKZA powołuje Głównego Koordynatora i Radę Programową.

Główny Koordynator ma obowiązek zapewnić efektywne wykorzystanie środków budżetowych Ministerstwa Gospodarki przeznaczonych na realizację POKZA poprzez:

- pozyskiwanie i gromadzenie informacji o wyrobach zawierających azbest,
- monitorowanie realizacji zadań
- stałą współpracę z organami administracji rządowej i organizacjami pozarządowymi,
- współpracę z mediami w zakresie informowania społeczeństwa o szkodliwości azbestu
- aktualizację POKZA w momencie, gdy zajdzie potrzeba uszczegółowienia zawartych w nim zagadnień i zaleceń
- współpraca z Rada Programową,
- składanie sprawozdań z realizacji procesu usuwania azbestu z powierzchni kraju.

Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Frysztak na lata 2014 - 2032

Rada Programowa jako organ opiniodawczy i doradczy ma za zadanie:

- podejmowanie inicjatywy ustawodawczej w zakresie problematyki azbestu,
- ocenianie realizacji wykonania zadań wynikających z POKzA,
- opiniowanie projektów ustaw i rozporządzeń w zakresie problematyki azbestu
- opiniowanie odnośnie wydatkowania i wysokości środków na realizację celów POKzA.

Na poziomie województwa za realizację Programu odpowiada marszałek województwa. Do jego zadań należy:

- współpraca z Głównym Koordynatorem, i organami kontrolnymi (inspekcja sanitarna, inspekcja pracy, inspekcja nadzoru budowlanego, inspekcja ochrony środowiska)
- gromadzenie i bieżąca aktualizacja informacji odnośnie występowania wyrobów zawierających azbest,
- współpraca z lokalnymi mediami w zakresie realizacji POKzA,
- opracowanie wojewódzkich programów usuwania wyrobów zawierających azbest,
- współpraca z samorządami powiatowymi oraz gminnymi, między innymi w celu opracowania planu rozmieszczenia wyrobów zawierających azbest na terenie województwa.

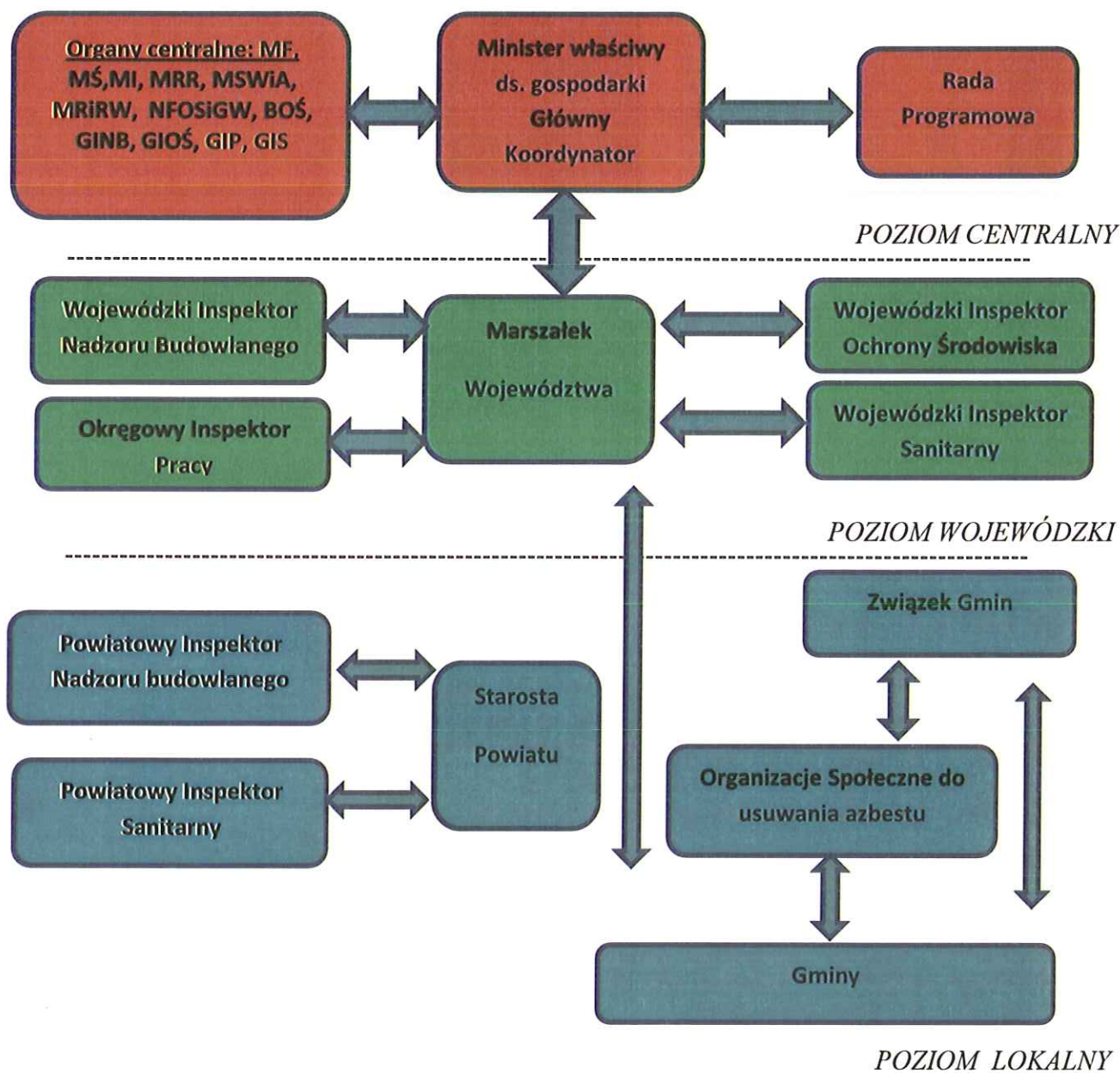
Największe znaczenie w realizacji głównych celów POKzA odgrywają samorządy lokalne.

Samorząd powiatowy:

- opracowuje program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest,
- współpracuje z gminami i z marszałkiem województwa w trakcie opracowywania powiatowego planu usuwania azbestu, inwentaryzacji wyrobów, lokalizacji składowisk przeznaczonych na deponowania odpadów zawierających azbest,
- współpraca z mediami lokalnymi, w celu zachęcania do uczestnictwa w programach i akcjach utylizacji dachowych pokryć azbestowych itp.
- Współpraca z organami kontrolnymi.

Samorząd gminny:

- wójt gromadzi informacje na temat ilości i miejsca występowania wyrobów zawierających azbest wraz z informacja o ich stanie. Informacje są pozyskiwane poprzez deklaracje mieszkańców lub całościowe i kompletne inwentaryzacje metodą spisu z natury,
- przygotowuje gminny program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest,
- informowanie mieszkańców na temat szkodliwości azbestu i możliwości utylizacji posiadanych wyrobów zawierających azbest poprzez szkolenia, spotkania i prelekcje
- organizowanie usuwania wyrobów zawierających azbest przy wykorzystaniu pozyskanych środków
- współpraca z organami kontrolnymi,
- współpracuje z samorządem powiatu i z marszałkiem województwa oraz organizacjami pozarządowymi

Rysunek 14. Schemat przedstawiający współpracę organów administracji na poszczególnych szczeblach oraz jednostek inspekcyjnych i organizacji pozarządowych.

7 Gospodarowanie wyrobami i odpadami zawierającymi azbest na terenie gminy

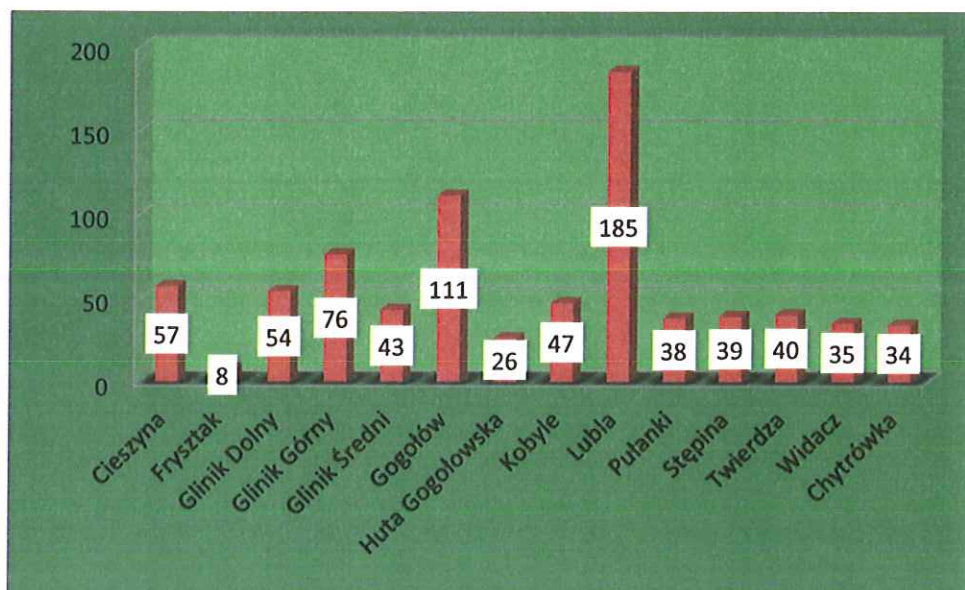
7.1 Informacje o ilości wyrobów i odpadów zawierającymi azbest w gminie Frysztak

Szacunkową ilość i miejsce wyrobów zawierających azbest na terenie gminy Frysztak pozyskano na podstawie informacji zgłoszonych do Wójta Gminy, zebranych przez sołtysów wsi oraz właścicieli nieruchomości. Informacje te dotyczyły stanu na 15 marca 2005 roku. Zebrane informacje są uaktualniane poprzez zgłoszenia składane przez właścicieli posesji. Ponadto informacje te zostały przekazane do wojewódzkiej bazy danych miejsc występowania materiałów zawierających azbest. Szczegółowy wykaz właścicieli, zarządców, lub użytkowników obiektów budowlanych w których występują elementy zawierające azbest jest dostępny w Urzędzie Gminy we Frysztaku. Wyroby to głównie eternit falisty i płytkowy (karo) pokrywający dachy. Z informacji wynika, iż na terenie gminy w 14 sołectwach w 793 gospodarstwach domowych na dzień 31 kwietnia 2014 roku znajduje się znajduje się 114 685,00 m² wyrobów azbestowych o łącznej masie ponad 1720 Mg. W przeważającej ilości są to budynki gospodarcze: stodoły, obory, magazyny. Azbest zlokalizowany jest również na budynkach mieszkalnych, a także na szopach i garażach. Stanowi również pokrycie dachowe obiektu użyteczności publicznej –Domu Wiejskiego w Stępinie, dla którego właścicielem jest gmina Frysztak. Ilość i miejsce zinwentaryzowanych na podstawie informacji składanych przez sołtysów i właścicieli budynków na terenie gminy Frysztak przedstawia poniższa tabela.

Lp.	Miejsce występowania adres	Ilość w m2	Ilość w tonach	Liczba budynków
1.	Cieszyna	7457,00	111,855	57
2.	Frysztak	702,00	10,530	8
3.	Glinik Dolny	7890,00	118,350	54
4.	Glinik Górny	10151,00	152,265	76
5.	Glinik Średni	7363,70	110,456	43
6.	Gogołów	18850,00	282,750	111
7.	Huta Gogołowska	3981,00	62,505	26
8.	Kobyle	5942,00	89,130	47
9.	Lubla	28263,30	423,949	185
10.	Pułanki	3948,00	59,220	38
11.	Stępina	6377,00	95,655	39
12.	Twierdza	3594,00	53,910	40
13.	Widacz	4617,00	69,255	35
14.	Chytrówka	5363,00	80,445	34
	Razem:	114685,00	1720,275	793

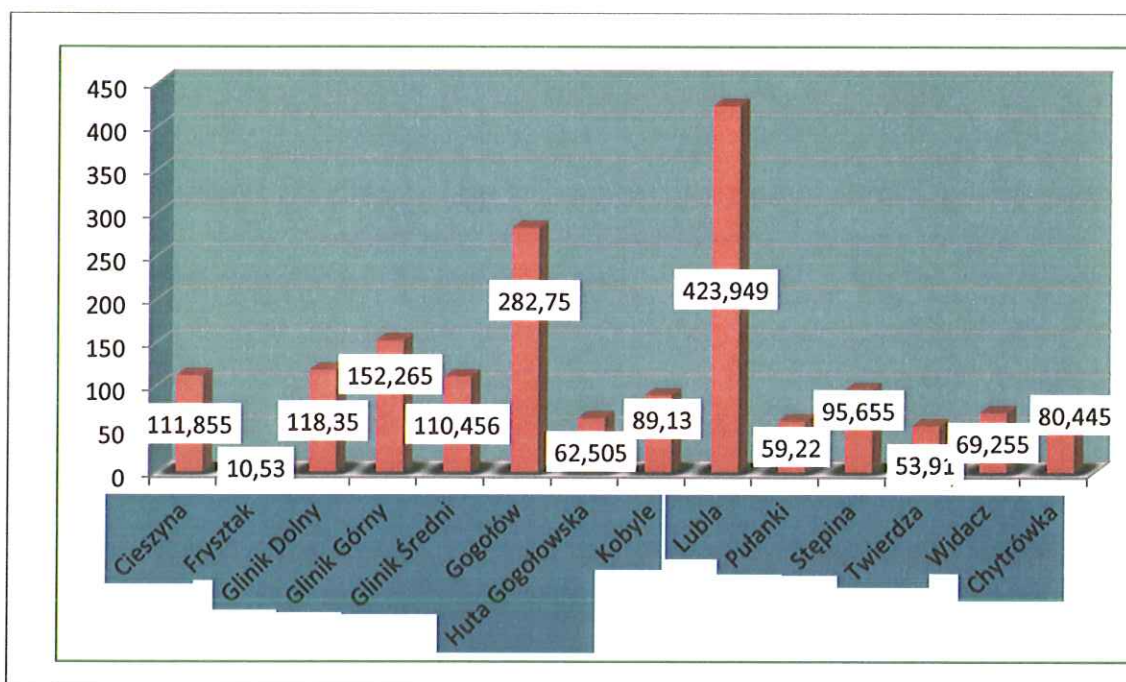
Tabela 3 Zestawienie wyrobów zawierających azbest wg miejscowości w gminie Frysztak

Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Frysztak na lata 2014 - 2032

Rysunek 16. Liczba obiektów, w których znajdują się wyroby i materiały zawierające azbest

Jak wynika z powyższego wykresu, najwięcej budynków, w konstrukcji których zawarty jest azbest znajduje się w sołectwach Lubla, Gogołów i Gliniku Górnym.

Rysunek 17. Masa wyrobów azbestowych w podziale na miejscowości w gminie Frysztak (w tonach)

Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Frysztak na lata 2014 - 2032

7.2 Cele i harmonogram realizacji Programu usuwania azbestu z terenu Gminy

Frysztak

Zgodnie z obowiązującym prawem krajowym i Programem Oczyszczania Kraju z azbestu na lata 2009-2032 do dnia 31 grudnia 2032 roku musi zakończyć się proces usuwania i utylizacji wyrobów zawierających azbest. Nadrzędnym celem opracowania projektu „**Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest gminy Frysztak na lata 2014-2032**” jest stworzenie mechanizmu działań systemowych w zakresie skutecznej likwidacji szkodliwych oddziaływań azbestu na zdrowie człowieka i środowisko lokalne Gminy. Osiągnięcie tego celu będzie możliwe w perspektywie długoterminowej (okres do 2032 roku) poprzez usunięcie z terenu gminy stosowanych od wielu lat wyrobów zawierających azbest i ich bezpieczne unieszkodliwienie. Okres 18 lat na przeprowadzenie tego zadania wydaje się dość spory, jednak ze względu na skalę zjawiska należy niezwłocznie przystąpić do realizacji celów *Programu*, których skutkiem będzie wyeliminowanie wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy.

Harmonogram realizacji *Programu usuwania azbestu z terenu Gminy Frysztak* podzielono na dwa etapy:

etap I: lata 2014-2022 i etap II: lata 2023-2032

Lp	Zadanie	Etapy realizacji		Jednostka odpowiedzialna
		Etap I 2014 - 2022	Etap II 2023 - 2032	
1	Aktualizacja danych zawartych w Bazie Azbestowej	Na bieżąco, zgodnie z informacjami przekazywanymi przez właścicieli nieruchomości, na których znajdują się wyroby azbestowe		Gmina na podstawie danych przekazanych od właścicieli nieruchomości
2	Akcje informacyjno – edukacyjne wśród mieszkańców	Na bieżąco, co 2 lata przeprowadzenie kampanii edukacyjnej		Gmina
3	Zapewnienie środków finansowych na realizację Programu	Na bieżąco, na każdy rok należy zapewnić odpowiednią kwotę w budżecie gminy		Gmina
4	Bezpieczne usuwanie zinwentaryzowanych wyrobów azbestowych	Na bieżąco, coroczne ubieganie się o dofinansowanie usuwania azbestu ze środków WFOŚiGW (zgodnie z zapotrzebowaniem i deklaracjami mieszkańców na dany rok)		Gmina, właściciele nieruchomości oraz WOŚi GW
		Zakłada się usunięcie na tym etapie 40 % zinwentaryzowanych w 2014 roku wyrobów z 45 874 m ² (688,110 t)	Zakłada się usunięcie na tym etapie 60 % zinwentaryzowanych w 2014 roku wyrobów z 68 811 m ² (1032,165 t)	
5	Aktualizacja Programu	Co cztery lata		Gmina

Tabela 4. Harmonogram realizacji *Programu*

**Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Frysztak na lata
2014 - 2032**

7.3 Szacunkowe koszty realizacji Programu

Zasadniczymi kosztami realizacji Programu jest koszt usunięcia powierzchni dachowych pokrytych eternitem, transport oraz utylizacja na składowisku odpadów niebezpiecznych. Firmy świadczące usługi usuwania azbestu uzależniają cenę jednostkową od ilości budynków w danym gospodarstwie, ich wysokości, kubatury oraz innych względów związanych z zachowaniem zasad bhp przy prowadzeniu tego typu prac. Pod uwagę brana jest także odległość od składowisk azbestu. Przy ustalaniu kosztów oparto się na informacjach pochodzących od kilku firm posiadających odpowiednie zezwolenia i działających w tym zakresie na rynku lokalnym i regionalnym. Mając na względzie rozpiętość cen (od 7 zł m² P.P.B.H Eko - 19 zł m² Eko Grunt) średni koszt usunięcia jednego m² wynosi około 13 zł.

Na podstawie ofert złożonych na odbiór, transport i utylizację odpadów azbestowych w roku 2014 dokonano kalkulacji kosztów w/w przedsięwzięcia.

Lp.	Firma	Kwota brutto za tonę
1.	Środowisko i innowacje	356,40 zł
2.	EKO - TOP	486,00 zł
3.	PRO EKO	334,80 zł
	Średnio	392,30

Tabela 5. Koszty odbioru, transportu i utylizacji odpadów oferowanych przez firmy

Lp.	Działanie	Ilość	
		I etap	II etap
1.	Koszty demontażu	596 362,00	894 543,00
2.	Koszty transportu i utylizacji	269 945,00	404 918,00
	Razem koszty:	866 307,00	1 299 461,00
		2 165 768,00	

Tabela 6. Koszty usunięcia i utylizacji wyrobów zawierających azbest

Demontaż, transport i oddanie do składowania to jednak nie jedyne koszty które musi ponieść właściciel chcący się pozbyć eternitu ze swego dachu. Zakup nowego pokrycia dachowego jest kolejnym, sporym wydatkiem dla właścicieli budynków. W celu przedstawienia pełnego obrazu niezbędnych środków na realizację założeń Programu należy również w kosztach uwzględnić koszty usługi montażu pokrycia dachowego oraz koszty materiałów z których będzie ono wykonane. A ceny materiałów są różne i od inwestora zależy rodzaj pokrycia, jakie zastosuje. Korzystając z zapytania o cenę w telefonicznej ankiecie przyjęto, że koszt 1 m² nowego dachu wynosi 70 zł. Przy średniej wielkości dachu budynku jednorodzinnej wynoszącej około 150 m² inwestor wyda około 10500 zł. Uwzględniając powierzchnię całkowitą dachów pokrytych eternitem na terenie gminy na zmianę pokrycia budynków mieszkalnych i gospodarczych wydać trzeba będzie 9 520 855,00 zł. Koszty te w

**Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Frysztak na lata
2014 - 2032**

całości muszą zostać sfinansowane przez osoby prywatne. Natomiast korzystając z dotacji celowych ze środków budżetu Gminy Frysztak na dofinansowanie kosztów odbioru, transportu i utylizacji azbestu właściciele budynków mogą bezpłatnie pozbyć się szkodliwych materiałów ze swego środowiska.

W tabeli 7 przedstawiono prognozowane koszty ponoszone przez inwestorów w trakcie realizacji *Programu* w podziale na 2 etapy.

Lp	Działanie	Etap	
		I	II
1.	Koszty usunięcia pokrycia	596 362,00	894 543,00
2.	Koszty założenia nowego pokrycia	3 211 180,00	4 816 770,00
Razem:		3 807 542,00	5 713 313,00
		9 520 855	

Tabela 7. Szacunkowy koszt usunięcia i zakupu nowych pokryć dachowych (w zł).

Całkowity koszt realizacji *Programu* obejmujący zarówno kwoty ponoszone przez samorząd jak i właścicieli budynków na których znajdują się wyroby zawierające azbest szacuje się na kwotę **10 195 718,00 zł**.

8. Źródła finansowania realizacji *Programu*

Jedną z podstawowych barier, które ograniczają usuwanie wyrobów zawierających azbest są koszty związane z ich usunięciem i transportem. Wyroby zawierające azbest występują głównie w gospodarstwach domowych, gdzie ciężar sfinansowania procedury spoczywa głównie na właścicielach nieruchomości. Problem finansowania usuwania azbestu napotyka również właściciele nieruchomości należących do jednostek samorządu terytorialnego. Obecnie istnieje kilka możliwych dróg pozyskania takich środków. Źródłami finansowania usuwania azbestu są środki budżetu państwa pozostające w dyspozycji Ministra Gospodarki, środki własne właścicieli obiektów budowlanych na których znajdują się wyroby zawierające azbest, środki funduszy ochrony środowiska, środki pomocowe Unii Europejskiej oraz środki własne jednostek samorządowych. Program usuwania azbestu dla Gminy Frysztak stanowi istotny dokument w procesie pozyskiwania środków finansowania działań związanych z oczyszczeniem terenu z wyrobów zawierających azbest. Mając na uwadze złożoność procesu usuwania azbestu i konieczność zastosowania określonych procedur, które wymagają znacznych nakładów finansowych, bardzo ważne jest pozyskiwanie jak najszerszego wsparcia finansowego w tym celu.

Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Frysztak na lata 2014 - 2032

8.1 Środki z budżetu państwa .

Źródłami finansowania usuwania azbestu są m. in. środki z budżetu państwa pozostające w dyspozycji Ministra Gospodarki. W imieniu Ministra Gospodarki koordynację, monitoring i zarządzanie Programem prowadzi powołany przez niego **Główny Koordynator**, który co roku wspiera finansowo realizację zadań wynikających z „Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032”.

Większość działań ukierunkowanych jest na wsparcie jednostek samorządu terytorialnego, w formie bezpośredniego wsparcia np. na opracowanie programów usuwania wyrobów zawierających azbest lub też pośrednio w formie materiałów informacyjno-edukacyjnych – ulotek, plakatów, poradników. Planowane wydatki na ten cel obejmujące przedział czasowy lat 2009 – 2032 wynoszą 53,2 mln zł.

Blok	Nazwa zadania	Ogółem 2009- 2032(mln zł)	Lata				
			2009	2010	2011	2012 - 2015	2016- 2032
Ogółem (mln zł)		53,2	4,0	4,0	4,0	16,0	25,2
1.	Działania legislacyjne	Bez nakładów z budżetu					
2.	Działanie edukacyjno - informacyjne	12,8	1,3	0,8	0,7	2,8	7,2
3.1	Wsparcie prac przygotowawczych dla oczyszczania z azbestu z publicznych terenów i obiektów budowlanych (dokumentacje)	2,9	0,3	0,3	0,3	2,0	-
3.2	Wsparcie opracowania i aktualizacji gminnych, powiatowych i wojewódzkich programów usuwania wyrobów zawierających azbest	10,0	1,3	1,5	1,5	5,7	-
3.3	Wsparcie szkoleń lokalnych	16,3	0	0,6	0,7	3,3	11,7
4.	Monitoring realizacji Programu	7,2	0,7	0,5	0,5	1,0	4,5
5.	Działania w zakresie oceny narażenia i ochrony zdrowia	4,0	0,4	0,3	0,3	1,2	1,8

Tabela 8. Wydatki z budżetu państwa pozostające w dyspozycji Ministra Gospodarki dla realizacji Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009 - 2032

(Źródło: Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009 – 2032)

8.2 Środki z funduszy ochrony środowiska

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW), który w tym roku obchodzi jubileusz funkcjonowania, jest ważnym narzędziem i źródłem finansowania przedsięwzięć ekologicznych o charakterze ponadregionalnym. Realizując w praktyce zasadę „zanieczyszczający płaci”, Narodowy Fundusz zasilany jest głównie

wpływami z: opłat i kar za korzystanie ze środowiska, opłat eksploatacyjnych i koncesyjnych, opłat wynikających z Prawa energetycznego i ustawy o recyklingu pojazdów wycofanych z eksploatacji, przychodów ze sprzedaży jednostek przyznanej emisji gazów cieplarnianych i innych źródeł. Wraz z powstałymi w 1993 roku Wojewódzkimi Funduszami Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, których zadaniem jest finansowanie ochrony środowiska na poziomie lokalnym, przyczynia się do poprawy jego jakości. Podstawowymi formami finansowania zadań proekologicznych przez NFOŚiGW są preferencyjne pożyczki i dotacje, ale uzupełniają je inne formy finansowania, np. dopłaty do preferencyjnych kredytów bankowych, uruchamianie ze swych środków linii kredytowych w bankach czy zaangażowanie kapitałowe w spółkach prawa handlowego. NFOŚiGW administruje również środkami zagranicznymi przeznaczonymi na ochronę środowiska w Polsce, pochodzącymi z pomocy zagranicznej.

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Rzeszowie działa na podstawie ustawy z dnia 27 kwietnia 2001r. - Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2013r. poz.1232 z późn.zmian.). Zasady, organizację i tryb działania Wojewódzkiego Funduszu określa **statut** nadany przez Sejmik Województwa Podkarpackiego oraz „Regulamin Organizacyjny Biura WFOŚiGW w Rzeszowie”. Środki przeznaczane na wsparcie realizacji zadań ochrony środowiska pochodzą m.in. z wpływów z tytułu opłat za korzystanie ze środowiska i administracyjnych kar pieniężnych pobieranych za nieprzestrzeganie warunków korzystania ze środowiska. Działalność Funduszu polega na finansowaniu zadań ochrony środowiska i gospodarki wodnej określonych w ustawie z dnia 27 kwietnia 2001r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2013r. poz.1232 z późn. zmian.), w oparciu o uchwalane corocznie plany działalności i listy przedsięwzięć priorytetowych. Na liście przedsięwzięć priorytetowych Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Rzeszowie, która została sporządzona w oparciu o hierarchię celów wynikającą ze „Strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007-2020”, „Programu Ochrony Środowiska i Planu Gospodarki Odpadami dla Województwa Podkarpackiego”, Strategii działania Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Rzeszowie na lata 2013-2016 z perspektywą do 2020 r. oraz ustawowych regulacji wyznaczających kierunki wydatkowania środków przez Fundusz, w dziale Racjonalne gospodarowanie odpadami i ochrona powierzchni ziemi znajdują się przedsięwzięcia związane z usuwaniem azbestu i wyrobów zawierających azbest oraz innych odpadów niebezpiecznych. W efekcie nastąpi wzrost ilości unieszkodliwionych oraz zabezpieczonych odpadów zawierających azbest na terenie woj. podkarpackiego.

Pomoc finansowa udzielana jest w formie pożyczek i dotacji, przy czym podstawową formą pomocy są pożyczki. Przy wyborze i ocenie wniosków o udzielenie pomocy finansowej Fundusz kieruje się **"Kryteriami wyboru przedsięwzięć finansowanych ze środków WFOŚiGW w Rzeszowie"**, natomiast pomoc finansowa udzielana jest w oparciu o **"Zasady udzielania i umarzania pożyczek oraz tryb i zasady udzielania i rozliczania dotacji przez WFOŚiGW w Rzeszowie"** - dokumenty uchwalane przez Radę Nadzorczą Funduszu. Korzystną formą pomocy w realizacji Programu są dotacje udzielane przez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej z udziałem środków udostępnionych przez Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Beneficjentem

końcowym Programu są jednostki samorządu terytorialnego a dofinansowaniem objęte jest 85 % kosztów kwalifikowanych w tym do 50% fundusze NFOŚiGW i a minimalne zaangażowanie środków WFOŚiGW stanowi 35%. Korzystając z dotacji celowych ze środków budżetu Gminy Frysztak na dofinansowanie kosztów odbioru, transportu i utylizacji azbestu właściciele budynków po wypełnieniu Wniosku (załącznik nr 3) i podpisaniu Umowy (załącznik nr 4) uzyskują wsparcie na realizację wyżej wymienionego przedsięwzięcia.

8.3 Środki z Unii Europejskiej

Dofinansowanie zadań związanych z usuwaniem azbestu możliwe będzie w ramach realizacji dużych projektów mieszczących się w założeniach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020. W ramach IV osi priorytetowej *Ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego* celem szczegółowym jest rozwój systemu gospodarki odpadami komunalnymi oraz poprawa gospodarki odpadami innymi niż komunalne w województwie. Pozwoli to na wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska. Realizacja tego typu przedsięwzięć zapobiegnie negatywnemu wpływowi na środowisko naturalne, w szczególności na wody powierzchniowe, podziemne, glebę, powietrze oraz zdrowie ludzkie, a także zminimalizuje niepożądane oddziaływanie.¹

Środki będące w dyspozycji RPO pochodzą z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Wojewódzkie władze samorządowe będą więc zarządzać znacznymi środkami, którymi mogą wspierać działania zarówno samorządów, jak i małych i średnich przedsiębiorstw, zgodnie z opracowanymi przez siebie programami rozwoju. Inicjatywy samorządów oraz instytucji publicznych w zakresie gospodarki odpadami, w tym odpadami zawierającymi azbest mogą być realizowane przy udziale następujących środków:

- Pochodzących z Funduszu Spójności – Beneficjentami pomocy mogą być jednostki samorządu terytorialnego, tworzone przez związki gmin lub inne podmioty publiczne.
- Pochodzących z Funduszy Strukturalnych.

Do form finansowania inwestycji w zakresie gospodarki odpadami, gdzie beneficjentami końcowymi są najczęściej jednostki samorządu terytorialnego lub osoby fizyczne i prawne istnieją zaliczyć należy:

- fundusze własne inwestorów,
- pożyczki, dotacje i dopłaty do oprocentowania kredytów udzielana przez Narodowy i Wojewódzkie Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- środki z Banku Ochrony Środowiska S.A. który jest uniwersalnym bankiem komercyjnym specjalizującym się w finansowaniu przedsięwzięć proekologicznych. BOŚ współpracuje z polskimi i zagranicznymi instytucjami finansowymi, w tym funduszami i fundacjami działającymi na rzecz ochrony środowiska. Dzięki temu oferuje

¹ Źródło: Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 (PROJEKT z dnia 9 kwietnia 2014 r.)

szeroką gamę kredytów preferencyjnych.

- kredyty konsorcjalne,
- pomoc finansowa udzielana poprzez fundacje i programy pomocowe (np. z ekokonwersji poprzez EKOFUNDUSZ)
- kredyty międzynarodowych instytucji finansowych (Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju - EBOiR, Bank Światowy),
- kredyty i pożyczki udzielane przez banki komercyjne np. Bank Gospodarki Żywnościowej (BGŻ) współpracuje z Agencją Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w zakresie udzielania kredytów preferencyjnych
- Środki z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach działania „Pomoc na inwestycje w gospodarstwach rolnych”, „Pomoc na rozpoczęcie działalności gospodarczej na rzecz rozwoju małych gospodarstw”

9. Działania edukacyjno – informacyjne

Jednym z głównych założeń Programu jest nie tylko dążenie do całkowitej eliminacji azbestu z otoczenia ale i wspieranie pozyskiwania środków zewnętrznych na te działania. W innym wypadku koszty ich usuwania, które ze względu na specjalne procedury konieczne do wdrożenia przy pracach z azbestem są bardzo wysokie (co pokazała też powyższa analiza), spoczywałyby w większości na właścicielach budynków. Sytuacja taka spowodowałaby zapewne nasilenie się nielegalnych praktyk przy usuwaniu azbestu lub brak zainteresowania wymianą szkodliwych wyrobów. Dlatego też konieczne jest udzielanie jak najszerszego wsparcia finansowego dla wszystkich inicjatyw związanych z likwidacją azbestu, a także z monitoringiem zanieczyszczenia środowiska azbestem. Realizacja Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu gminy nie będzie mogła przebiegać prawidłowo bez czynnego udziału i chęci współpracy wszystkich mieszkańców. Niska społeczna świadomość ekologiczna oraz nieznanymi przepisów prawnych skutkuje niewłaściwym postępowaniem z odpadami zawierającymi azbest oraz nieprzestrzeganiem narzuconych w aktach prawnych obowiązków dla posiadaczy odpadów. Realizacja jednego z założeń programu, tj. edukacji ekologicznej, pozwoli zmniejszyć skalę tego problemu w odniesieniu do szkodliwości azbestu. Wymaga to określonej wiedzy i świadomości mieszkańców odnośnie szkodliwości oraz skutków zdrowotnych jakie mogą być efektem narażenia na działanie wyrobów zawierających azbest. W tym też celu dla mieszkańców Gminy Frysztak należy organizować coroczne spotkania informacyjno-edukacyjne np. w czasie zebrań wiejskich. Poza przekazaniem informacji o negatywnych skutkach zdrowotnych, identyfikacji i sposobów bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest mieszkańcy powinni zostać zaznajomieni również z harmonogramem usuwania wyrobów zawierających azbest ze swoich posesji oraz o możliwości finansowej i organizacyjnej pomocy gminy w tym przedsięwzięciu. Pomoże to zapoznać się z osobami chcącymi przystąpić do utylizacji produktów azbestowych oraz wskaże czynniki uniemożliwiające niektórym mieszkańcom przystąpienie do projektu. Spotkania na zebraniach wiejskich nie będą jedyną formą edukacji mieszkańców. Sporo wiadomości na ten temat zawartych jest na stronie internetowej Gminy Frysztak www.frysztak.pl w zakładce Gospodarka odpadami.

10. Podsumowanie

Pomimo wprowadzenia zakazu stosowania azbestu w nowych budynkach i technologiach będzie on elementem struktury obiektów jako materiał wbudowany jeszcze przez spory okres czasu. Należy pamiętać, że wyroby zawierające azbest nie szkodzą i nie stanowią zagrożenia, dopóki materiały te nie zostaną uszkodzone. Zagrożeniem może być ich niewłaściwe usuwanie, bowiem w czasie obróbki mechanicznej (kruszenie, cięcie) następuje uwalnianie włókien azbestowych do powietrza i zachodzi niebezpieczeństwo ich wchłaniania. Dlatego należy organizować szkolenia i przestrzegać mieszkańców przed wykonywaniem szkodliwych, często niezamierzonych prac w stosunku do wyrobów azbestowych.

Bardzo ważne jest zastosowanie się właścicieli i zarządców obiektów budowlanych do obowiązku prowadzenia okresowych kontroli i oceny stanu technicznego wyrobów zawierających azbest oraz przekazywania właściwym jednostkom danych o miejscu, ilości i stanie użytkowanego wyrobu. W efekcie pozwoli to na uzyskanie pełnej wiedzy na ten temat, aktualizację *Programu* i podejmowanie przez jednostkę samorządową skutecznych działań mających na celu pomoc właścicielom obiektów w usuwaniu i unieszkodliwianiu azbestu.

Istotną sprawą jest także świadomość przedsiębiorców wykonujących prace związane z usuwaniem wyrobów zawierających azbest. Prace te winny być prowadzone ze szczególnym zachowaniem zasad bezpieczeństwa i higieny pracy. Wykonywanie tych prac wyłącznie przez wyspecjalizowane i uprawnione w tym zakresie firmy skutkować będzie wyeliminowaniem zagrożeń wynikających z nieprawidłowego ich prowadzenia. Z tego względu jednym z głównych celów niniejszego *Programu* jest przybliżenie jak najszerszym kręgom społeczeństwa problematyki bezpiecznej eksploatacji i usuwania azbestu z otoczenia. Odpowiednie działania informacyjno- edukacyjne będą skutkować podnoszeniem świadomości społeczności lokalnej w zakresie zagrożeń związanych z eksploatacją i usuwaniem azbestu i doprowadzą do zapobiegania sytuacjom, w których dochodzi do usuwania wyrobów zawierających azbest na własną rękę przez właścicieli obiektów bez żadnego zabezpieczenia i wywożenia ich na dzikie wysypiska. Z kolei pozyskiwanie funduszy na dofinansowywanie procesu usunięcia wyrobów azbestowych poza pomocą finansową dla właścicieli obiektów zawierających azbest pełni również funkcję zachęcającą i przyspieszy realizację celów *Programu*.

PRZEWOZNIĄCY RADY

mgr Stanisław Armata

Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Frysztak na lata 2014 - 2032

11. Literatura

1. „Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032”, Warszawa, 2010 r.
2. Związkowy Plan Gospodarki Odpadami dla Gmin Związku Komunalnego „Wisłok”, Rzeszów, rok 2004
3. „Związkowy Program Usuwania Azbestu i Wyrobów Zawierających Azbest”, Rzeszów, listopad 2007 rok
4. „Wojewódzki Program Usuwania Azbestu na lata 2009 – 2032”, Rzeszów, listopad 2010.
5. Program Ochrony Środowiska dla gminy Frysztak.
6. Poradnik „ Finansowanie Usuwania Azbestu Ze Środków Krajowych i Unijnych w latach 2009-2013”, pod Redakcją Ewy Wilk, 1 sierpnia 2009 r. Minister Gospodarki,
7. „Bezpieczne postępowania z azbestem i materiałami zawierającymi azbest”, pod red. Jerzego Dyczka, AGH Kraków, 2007
8. Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 (PROJEKT z dnia 9 kwietnia 2014 r.)
9. Projekt Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW 2014 – 2020), 24 stycznia 2014 r.
10. „Azbest – podręcznik dobrych praktyk”, wydany przy współudziale Komitetu Starszych Inspektorów Pracy (SLIC), Warszawa, 2010
11. Materiały szkoleniowe „Bezpiecznie usunę azbest” Zdzisław Brzeski, Lublin 2011
12. Szeszenia - Dąbrowska N., Sobala W. Zanieczyszczenie środowiska azbestem – skutki zdrowotne”, raport z badań, Instytut Medycyny pracy im. Prof. J. Nofera, Łódź, 2010
13. Ustawa z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest (Dz.U. 2004 nr 3, poz. 20).
14. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz.U. z 2013, poz. 1232).
15. Ustawa z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz. U. 2013 Nr 0, poz. 21)
16. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz.U. 2010 nr 243, poz. 1623).
17. Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (Dz. U. z 1998 r. Nr 21, poz. 94, z późn, zm.).
13. Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. – Prawo geologiczne i górnicze (Dz. U. Nr 163, poz. 981).
14. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 20 grudnia 2012 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie przedkładania marszałkowi województwa informacji o rodzaju, ilości i miejscach występowania substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska (Dz.U. 2013 nr 0 poz. 24)
17. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 20 grudnia 2012 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez marszałka województwa rejestru wyrobów zawierających azbest (Dz.U. 2013 nr 0 poz. 25)
18. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 27 września 2001 r. w sprawie katalogu odpadów (Dz.U. 2001, nr 112, poz. 1206)
19. Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 30 października 2002 r. w sprawie rodzajów odpadów, które mogą być składowane w sposób nieselektywny (Dz.U. 2002 nr 191 poz. 1595 z późn. zm.).
20. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 listopada 2002 r. w sprawie najwyższych dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy (Dz.U. 2002 nr 217 poz. 1833 z późn. zm.)

**Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Frysztak na lata
2014 - 2032**

21. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 26 stycznia 2010 r. w sprawie wartości odniesienia dla niektórych substancji w powietrzu (Dz.U. 2010 nr 16 poz. 87)
22. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 30 kwietnia 2013 r. w sprawie składowisk odpadów (Dz.U. 2013 nr 0 poz. 523).
23. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 23 czerwca 2003 r. w sprawie informacji dotyczącej bezpieczeństwa i ochrony zdrowia oraz planu bezpieczeństwa i ochrony zdrowia (Dz.U. 2003 nr 120 poz. 1126 z późn. zm.)
24. Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 roku w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz.U. 2004 nr 71 poz. 649 oraz Dz.U. 2010 nr 162 poz. 1089)
25. Rozporządzenie Ministra Gospodarki, z dnia 13 grudnia 2010 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania wyrobów zawierających azbest oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których były lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest. (Dz.U. 2011 nr 8 poz. 31 z późn. zm.).
26. Rozporządzenie Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej z dnia 29 maja 2012 r. w sprawie prowadzenia kursów z zakresu przewozu towarów niebezpiecznych (Dz.U. 2012 nr 0 poz. 619).
27. Obwieszczenie Ministra Środowiska z dnia 10 września 2012 r. w sprawie wysokości stawek opłat za korzystanie ze środowiska na rok 2013 (M.P. 2012 nr 0 poz. 766).

**Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Frysztak na lata
2014 - 2032**

12. Spis tabel

1. Tabela 1 . Udział użytków w powierzchni ogólnej gminy w ha	7
2. Tabela 2. Procentowy udział poszczególnych użytków w powierzchni ogólnej gminy....	7
3. Tabela 3. Zestawienie wyrobów zawierających azbest wg miejscowości w gminie Frysztak	42
4. Tabela 4. Harmonogram realizacji <i>Programu</i>	44
5. Tabela 5. Koszty odbioru, transportu i utylizacji odpadów oferowanych przez firmy	45
6. Tabela 6. Koszty usunięcia i utylizacji wyrobów zawierających azbest	45
7. Tabela 7. Szacunkowy koszt usunięcia i zakupu nowych pokryć dachowych (w zł).....	46
8. Tabela 8. Wydatki z budżetu państwa pozostające w dyspozycji Ministra Gospodarki dla realizacji Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009 – 2032.....	47

13. Spis rysunków

1. Rysunek 1. Wykres przedstawiający udział poszczególnych użytków w powierzchni ogólnej gminy.....	7
2. Rysunek 2. Mapa gminy Frysztak	9
3. Rysunek 3. (a)Długowłóknisty azbest chryzotylowy praktycznie nie zawierający zanieczyszczeń, (b)chryzotylowy azbest krótkowłóknisty zanieczyszczony talkiem (c)azbest amozytowy	11
4. Rysunek 4. Skutki zdrowotne ekspozycji na azbest.....	13
5. Rysunek 5. Wzór oznakowania dla miejsc zawierających azbest lub wyroby zawierające azbest.....	15
6. Rysunek 6. Bloki tematyczne i połączone z nimi procedury dotyczące bezpiecznego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest.....	21
7. Rysunek 7. Procedura 1 - Obowiązki i postępowanie właścicieli oraz zarządców, przy użytkowaniu obiektów i terenów z wyrobami zawierającymi azbest	22
8. Rysunek 8. Procedura 2 Obowiązki i postępowanie właścicieli i zarządców, przy usuwaniu wyrobów zawierających azbest z obiektów lub terenów.....	24
9. Rysunek 9. Procedura 3 Postępowanie przy pracach przygotowawczych do usuwania wyrobów zawierających azbest z obiektów lub terenów.....	26
10. Rysunek 10. Procedura 4 . Prace związane z usuwaniem azbestu wraz z oczyszczeniem terenu.....	30
11. Rysunek 11. Procedura 5 . Dotyczy przygotowania i transportu odpadów niebezpiecznych zawierających azbest.....	32
12. Rysunek 12. Procedura 6 . Składowanie odpadów na składowiskach lub wydzielonych kwaterach przeznaczonych do wyłącznego składowania odpadów zawierających azbest	36
13. Rysunek 13. Składowiska odpadów - stan na 1 stycznia 2014 r.....	38
14. Rysunek 14. Schemat przedstawiający współpracę organów administracji na poszczególnych szczeblach oraz jednostek inspekcyjnych i organizacji pozarządowych.	41
15. Rysunek 15. Liczba obiektów , w których znajdują się wyroby i materiały zawierające azbest.....	43
16. Rysunek 16 Masa wyrobów azbestowych w podziale na miejscowości w gminie Frysztak (w tonach).....	43

Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Frysztak na lata 2014 - 2032

Załącznik nr 1

Wzór kart ewidencji odpadów

KARTA EWIDENCJI ODPADU		Nr karty	Rok kalendarzowy						
Kod odpadu									
Rodzaj odpadu									
Procentowa zawartość PCB w odpadzie									
Posiadacz odpadów									
Adres posiadacza odpadów									
Województwo	Gmina	Miejscowość	Telefon służbowy						
Ulica		Nr domu	Nr lokalu						
Miejsce prowadzenia działalności									
Województwo	Gmina	Miejscowość	Telefon służbowy						
Ulica		Nr domu	Nr lokalu						
Działalność w zakresie:		W ☐	Od ☐						
		Zb ☐	Un ☐						
		Ok ☐							
Gospodarowanie odpadami									
Miesiąc	Masa wytworzonych odpadów [Mg]	Masa odebranych odpadów komunalnych [Mg]	Masa przyjętych odpadów [Mg]	Nr karty przekazania odpadu	We własnym zakresie		Odpady przekazane		imię i nazwisko osoby sporządzającej
					masa [Mg]	metoda odzysku R	metoda unieszkodliwiania D	masa [Mg]	

Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Frysztak na lata 2014 - 2032

Objaśnienia:

- 1) W przypadku wytwarzania, zbierania, odzysku i unieszkodliwiania odpadów należy sporządzać osobną kartę ewidencji odpadu dla każdego miejsca prowadzenia działalności, z wyjątkiem usług, o których mowa w art. 3 ust. 3 pkt 22 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach. W przypadku odbierania odpadów komunalnych należy sporządzić osobno kartę dla każdej gminy, z terenu której odpady komunalne są odbierane. Nie dotyczy komunalnych osadów ściekowych stosowanych w celach, o których mowa w art. 43 ust. 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach, prowadzącego zakład przetwarzania, o którym mowa w ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. o zużytym sprzęcie elektrycznym i elektronicznym (Dz. U. Nr 180, poz. 1495, z późn. zm.), w zakresie odpadów powstałych w wyniku demontażu zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego, oraz prowadzącego stację demontażu i prowadzącego punkt zbierania pojazdów, o których mowa w ustawie z dnia 20 stycznia 2005 r. o recyklingu pojazdów wycofanych z eksploatacji (Dz. U. Nr 25, poz. 202, z późn. zm.), w zakresie gospodarowania pojazdami wycofanymi z eksploatacji.
- 2) Zgodnie z katalogiem odpadów stanowiącym załącznik do rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 27 września 2001 r. w sprawie katalogu odpadów (Dz. U. Nr 112, poz. 1206).
- 3) Dotyczy działalności w zakresie unieszkodliwiania PCB.
- 4) Podać imię i nazwisko lub nazwę posiadacza odpadów. W przypadku odbierania odpadów komunalnych posiadaczem obowiązany do wypełnienia karty ewidencji odpadu jest przedsiębiorca, który uzyskał zezwolenie na prowadzenie działalności w zakresie odbierania odpadów od właścicieli nieruchomości, o którym mowa w ustawie z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. z 2005 r. Nr 236, poz. 2008, z późn. zm.), lub gminna jednostka organizacyjna, o której mowa w tej ustawie.
- 5) Podać adres zamieszkania lub siedziby posiadacza odpadów.
- 6) Podać adres miejsca prowadzenia działalności. W przypadku posiadania decyzji na prowadzenie działalności na terenie całego kraju lub na określonym obszarze należy wskazać adres siedziby lub miejsca zamieszkania posiadacza odpadów. W przypadku przedsiębiorcy, który uzyskał zezwolenie na odbieranie odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości, o którym mowa w ustawie z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, należy podać województwo i gminę.
- 7) Zaznaczyć symbolem X właściwy kwadrat: W – wytwarzanie odpadów, Zb – zbieranie odpadów, Od – odzysk, Un – unieszkodliwianie odpadów, Ok – odbieranie odpadów komunalnych.
- 8) Podać masę odpadów z dokładnością co najmniej do pierwszego miejsca po przecinku dla odpadów innych niż niebezpieczne; co najmniej do trzeciego miejsca po przecinku dla odpadów niebezpiecznych.
- 9) Nie dotyczy odpadów komunalnych.
- 10) Odpady komunalne w rozumieniu definicji zawartej w ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach.
- 11) Wypełnia przedsiębiorca, który uzyskał zezwolenie na prowadzenie działalności w zakresie odbierania odpadów od właścicieli nieruchomości, o którym mowa w ustawie z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, lub gminna jednostka organizacyjna, o której mowa w tej ustawie.
- 12) Podać nr karty przekazania, na podstawie której odpad został przyjęty. W przypadku przywozu odpadów na terytorium kraju należy wpisać „Przywóz do RP”. W przypadku przyjmowania odpadów z innego miejsca prowadzenia działalności danego posiadacza odpadów należy wskazać to miejsce, podając województwo, nazwę miejscowości, ulicę, nr

**Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Frysztak na
lata 2014 - 2032**

domu i lokalu. W przypadku przyjmowania odpadów od posiadacza zwolnionego z obowiązku prowadzenia ewidencji odpadów rubryka pozostaje niewypełniona.

13) Podać masę odpadów zagospodarowanych we własnym zakresie.

14) Symbole R określają procesy odzysku zgodnie z załącznikiem nr 5 do ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach.

15) Symbole D określają procesy unieszkodliwiania odpadów zgodnie z załącznikiem nr 6 do ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach.

16) Podać nr karty przekazania odpadu, którą został przekazany innemu posiadaczowi odpadów. W przypadku wywozu odpadów poza terytorium kraju należy wpisać „Wywóz poza RP”. W przypadku przekazania odpadów osobom fizycznym lub jednostkom organizacyjnym niebędącym przedsiębiorcami do wykorzystania na własne potrzeby zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 33 ust. 3 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach należy wpisać „Przekazane os. fiz.”. W przypadku przekazywania do innego miejsca prowadzenia działalności danego posiadacza odpadów należy wskazać to miejsce, podając województwo, nazwę miejscowości, ulicę, nr domu i lokalu.

Wzór karty przekazania odpadu

KARTA PRZEKAZANIA ODPADU		Nr karty	Rok kalendarzowy
Posiadacz odpadów, który przekazuje odpad	Transportujący odpad	Posiadacz odpadów, który przyjmuje odpad	
Adres	Adres	Adres	
Nr REGON	Nr REGON	Nr REGON	
Miejsce przeznaczenia odpadów			
Rodzaj procesu przetwarzania, któremu powinien zostać poddany odpad			
Wnoszę o wydanie dokumentu potwierdzającego odzysk lub recykling		TAK ☐	
		NIE ☐	
Kod odpadu	Rodzaj odpadu		
Data/miesiąc	Masa przekazanych odpadów [Mg]	Numer rejestracyjny pojazdu, przyczepy lub naczepy	
Potwierdzam przekazanie odpadu	Potwierdzam wykonanie usługi transportu	Potwierdzam przyjęcie odpadu	
data, pieczęć i podpis	data, pieczęć i podpis	data, pieczęć i podpis	

Objaśnienia:

- 1) Numer jest nadawany przez posiadacza odpadów, który przekazuje odpad.
- 2) Podać imię i nazwisko lub nazwę podmiotu.
- 3) W przypadku odpadów komunalnych do wypełnienia karty przekazania odpadu jest obowiązany przedsiębiorca, który uzyskał zezwolenie na prowadzenie działalności w zakresie odbierania odpadów od właścicieli nieruchomości, o którym mowa w ustawie z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. z 2005 r. Nr 236, poz. 2008, z późn. zm.), lub gminna jednostka organizacyjna, o której mowa w tej ustawie.
- 4) Dotyczy przedsiębiorcy transportującego odpady, niebędącego posiadaczem odpadów, działającego na zlecenie innego posiadacza odpadów, który zlecił mu wykonanie usługi transportu odpadów.
- 5) Podać adres zamieszkania lub siedziby podmiotu.
- 6) O ile posiada.
- 7) W przypadku gdy odpad jest transportowany kolejno przez dwóch lub więcej prowadzących działalność w zakresie transportu odpadów, w oznaczonych rubrykach należy podać wymagane dane i podpisy wszystkich transportujących odpad z zachowaniem kolejności transportowania odpadu.
- 8) Podać adres miejsca odbioru odpadu, pod który należy dostarczyć odpad, wskazany przez posiadacza odpadu transportującemu odpady.
- 9) Dotyczy stacji demontażu w przypadku przekazywania odpadów powstałych w wyniku demontażu pojazdów wycofanych z eksploatacji. Podać symbol R lub D. Symbole R określają procesy odzysku zgodnie z załącznikiem nr 5 do ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach. Symbole D określają procesy unieszkodliwiania odpadów zgodnie z załącznikiem nr 6 do ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach.
- 10) Dotyczy dokumentów wystawianych przez prowadzących odzysk lub recykling na podstawie ustawy z dnia 11 maja 2001 r. o obowiązkach przedsiębiorców w zakresie gospodarowania niektórymi odpadami oraz o opłacie produktowej (Dz. U. z 2007 r. Nr 90, poz. 607, z późn. zm.).
- 11) Zgodnie z katalogiem odpadów stanowiącym załącznik do rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 27 września 2001 r. w sprawie katalogu odpadów (Dz. U. Nr 112, poz. 1206).
- 12) W przypadku odpadów niebezpiecznych podać datę przekazania odpadu.
- 13) Karta może być stosowana jako jednorazowa karta przekazania odpadu lub jako zbiorcza karta przekazania odpadu, obejmująca odpad danego rodzaju przekazywany łącznie w czasie jednego miesiąca kalendarzowego, za pośrednictwem tego samego transportującego odpady temu samemu posiadaczowi odpadów.
- 14) Podać masę odpadów z dokładnością co najmniej do pierwszego miejsca po przecinku dla odpadów innych niż niebezpieczne; co najmniej do trzeciego miejsca po przecinku dla odpadów niebezpiecznych.
- 15) Dotyczy odpadów niebezpiecznych.

WNIOSEK

o przyznanie dofinansowania na realizację przedsięwzięć związanych z usuwaniem odpadów niebezpiecznych zawierających azbest z terenu gminy Frysztak

1. Wnioskodawca:
(imię i nazwisko właściciela nieruchomości)
2. Adres do korespondencji:
(kod pocztowy, nazwa miejscowości, nr domu, nr telefonu)
3. Lokalizacja planowanych prac:
(adres nieruchomości, gdzie zostały przeprowadzone prace)
4. Obręb geodezyjny i numer ewidencyjny działki
6. Prace związane z usuwaniem azbestu obejmują (niepotrzebne skreślić) :
 - budynek mieszkalny,
 - budynek gospodarczy
 - garaż
 - inne.....
7. Charakterystyka prac – usuwanie azbestu obejmuje demontaż (niepotrzebne skreślić) :
 - płyt dachowych – płaskich / falistych,
8. Przewidywana ilość odpadów zawierających azbest (m² lub kg):
9. Przewidywany termin realizacji prac: od dnia do dnia

Oświadczam że:

1. Podane we wniosku odpady zawierające azbest pochodzą z budynków znajdujących się na terenie Gminy Frysztak a ich demontaż został/zostanie wykonany zgodnie obowiązującymi przepisami.
2. Jestem podmiotem nie zaliczanym do sektora finansów publicznych. Posiadam prawo do dysponowania nieruchomością, z której pochodzą odpady.
3. Złożyłem w Urzędzie Gminy Frysztak informację o wyrobach zawierających azbest i miejscu ich wykorzystania.
4. Zapoznałem się z *Zasadami udzielania dotacji celowych ze środków budżetu Gminy Frysztak*

.....

czytelny podpis Wnioskodawcy

UMOWA

zawarta w dniu..... r. pomiędzy:

Gminą Frysztak reprezentowaną przez:

..... - Wójta Gminy Frysztak,

przy kontrasygnacie – Skarbnika Gminy, .

zwaną dalej Gminą,

a

....., zam.....,

zwanym dalej Wnioskodawcą.

§ 1.

1. Przedmiotem umowy jest udzielenie Wnioskodawcy przez Gminę Frysztak pomocy w usuwaniu wyrobów zawierających azbest z budynku (mieszkalnego/gospodarczego) zlokalizowanego na działce o nr ewid. położonej w miejscowości

2. Przedmiot umowy obejmuje pokrycie kosztów odbioru, transportu oraz unieszkodliwienia wyrobów azbestowych.

3. Zasady pomocy określa regulamin przyjęty Uchwałą Rady Gminy Frysztak z dnia nr.....

§ 2.

1. Strony zobowiązują się do uzgodnienia terminu odbioru wyrobów azbestowych.

2. Ponadto Wnioskodawca zobowiązuje się do:

1) złożenia odpadów azbestowych w dogodnym do odbioru miejscu,

2) nadzoru prowadzenia prac.

§ 3.

W przypadku nie wypełnienia przez Wnioskodawcę zobowiązań określonych w § 2, Gmina może rozwiązać umowę bez wypowiedzenia.

§ 4.

Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Frysztak na lata 2014 - 2032

Przedmiot umowy zostanie wykonany do roku.

§ 5.

1. Prace związane z usunięciem wyrobów azbestowych prowadzone będą przez firmę wyłonioną przez Gminę Frysztak zgodnie z ustawą Prawo zamówień publicznych.

2. Realizacja usługi będzie odbywać się na podstawie umowy zawartej przez Gminę Frysztak z Wykonawcą.

3. Gmina Frysztak wypłaci Wnioskodawcy 100% kosztów poniesionych na zadanie objęte umową.

4. Wysokość refundacji określona będzie wystawioną przez Wykonawcę fakturą wraz ze stosownymi załącznikami, świadczącymi o prawidłowym wykonaniu usługi.

§ 6.

1. W sprawach nieuregulowanych postanowieniami niniejszej umowy stosuje się przepisy Kodeksu Cywilnego.

2. Spory wynikłe na tle stosowania umowy rozstrzygać będzie sąd powszechny właściwy dla siedziby Gminy.

Umowę niniejszą sporządzono w 3 jednobrzmiących egzemplarzach, 1 egzemplarz dla Wnioskodawcy i 2 egzemplarze dla Gminy.

.....

Wnioskodawca

.....

Gmina Frysztak